

345

BCBP

Beogradski centar za
bezbednosnu politiku

345

MLADI, ORUŽJE I BEZBEDNOST **ANALIZA MERA UVEDENIH NAKON VIŠESTRUKIH UBISTAVA 3. I 4. MAJA**

Izdavač:

Beogradski centar za bezbednosnu politiku
Đure Jakšića 6/5 Beograd
www.bezbednost.org

Dizajn i prelom:

Srđan Ilić

Autor:

Dušan Stanković

DOI: <https://doi.org/10.55042/DTSN3219>

Decembar 2023.

Projekat je podržan Ad Hoc grantom regionalnog projekta SMART Balkan – Civilno društvo za povezan Zapadni Balkan kojeg implementira Centar za promociju civilnog društva (CPCD) BiH, Center for Research and Policy Making (CRPM) Sjeverna Makedonija i Institute for Democracy and Mediation (IDM) Albanija, a finansijski podržava Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine Norveške.

Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Beogradskog centra za bezbednosnu politiku i ne odražava nužno stavove Centra za promociju civilnog društva, Center for Research and Policy Making (CRPM), Institute for Democracy and Mediation i Ministarstva vanjskih poslova Kraljevine Norveške.

Sadržaj

Kratak pregled	4
Uvod	6
Pregled mera koje je Vlada usvojila kao odgovor na višestruka ubistva	7
Metodologija	8
Analiza mera uvedenih nakon 3. i 4. maja	11
Škole, policija i uticaj na bezbednost	11
Policija u školama	13
Rezultati ankete o nasilju u školama i zadovoljstvu merama	15
Analiza mera za kontrolu oružja: da li se njima rešava problem oružanog nasilja?	16
Kontekst i mere za rešavanje problema sa oružjem	16
Izmene Zakona o oružju i municiji neophodne za primenu niza mera	18
Akcija predaje oružja	19
Kontrola smeštaja i čuvanja registrovanog oružja	23
Anketiranje građana: Zadovoljstvo merama, percepcija bezbednosti, poverenje u institucije	24
Zadovoljstvo merama	25
Poverenje u policiju i pravosuđe	26
Percepcija bezbednosti: kod kuće, u naselju, u Srbiji	27
Pretnje po ličnu bezbednost: nasilje u školama, ubistvo, nelegalno posedovanje oružja	28
Vatreno oružje i kriminalitet: Trendovi oružanog nasilja i dela u vezi sa oružjem	30
Zaključci	33
Izvori i beleške	35

Kratak pregled

Nakon višestrukih ubistava koja su se dogodila 3. i 4. maja 2023. godine, Vlada Srbije je usvojila niz mera u cilju bolje kontrole oružja i unapređenja bezbednosti u školama i među mladima. Cilj ove studije je procena njihovog sprovođenja i efikasnosti. U istraživanju su korišćeni različiti izvori podataka, uključujući izveštaje državnih organa, stručnu literaturu, izveštaje medija, razgovore sa policijskim službenicima, bazu podataka *Armed Violence Monitoring Platform (AVMP)*, kao i anketu građana o njihovom zadovoljstvu merama, percepciji bezbednosti i poverenju u institucije.

Većina mera koje su usvojene se vezuje za oružje, dok se manji deo odnosi na bezbednost mladih i školstvo. Dodatno, mere vezane za vatreno oružje sprovedene su u većoj meri nego ostale, a neke su i dalje na snazi (kontrola oružja, moratorijum na izdavanje dozvola).

Javni poziv za predaju oružja je dao rezultate u smislu velikog broja prikupljenog oružja, znatno većeg nego ranije, ali se postavlja pitanje zbog čega i prethodne akcije nisu pratile odgovarajuće medijske kampanje, jer bi u tom slučaju i njihovi rezultati verovatno bili slični. Upitno je i zbog čega trenutno nema kampanja koje bi se bavile edukacijom građana na temu opasnosti od oružja, njegove zloupotrebe i načina na koji se njime raspolaze, što je veoma važno kada je reč o sprečavanju oružanog nasilja. Takođe, tokom prikupljanja oružja javljali su se problemi u vezi sa njegovim transportovanjem, smeštajem i raspolaganjem nakon predaje.

Mere za bezbednost mladih bile su više deklarativne (oštريا kaznena politika) ili formalne prirode (osnivanje saveta i radnih grupa), i jedina mera koja je bila odmah sprovedena i građanima vidljiva je prisustvo policije u školama. Moguće je da se deo učenika, školskog osoblja ili roditelja zbog ovoga osećao bezbednijim, ali nema dokaza da je prisustvom policije smanjeno nasilje. Ovom merom, kao i merama vezanim za kontrolu oružja, obim rada policije opšte nadležnosti se u velikoj meri povećao, čime se stvara klima koja pogoduje pojavi drugih oblika kriminala.

Iako je od usvajanja mera prošlo više od šest meseci, većina ih nije sprovedena. Za neke su neophodne izmene zakona, poput pooštavanja kazni za dela u vezi sa oružjem ili smanjenja starosne granice kada je u pitanju krivična odgovornost. Uz to, istraživanja i iskustva drugih zemalja ne govore u prilog tome da bi se oštrijom kaznenom politikom rešili problemi nasilja ili oružja. Zaključci navode da su mere bile motivisane političkim interesima da se zadovolji javnost, i da ih nisu doneli profesionalci iz oblasti javne bezbednosti, pravosuđa ili školstva, zbog čega je neke bilo nemoguće primeniti (zabrana pristupa Dark webu, smanjenje starosne granice za krivičnu odgovornost, kontrola oružja u kratkom roku) dok su neke, pak, neodržive po sistem (prisustvo policije u školama, testiranje učenika na psihoaktivne supstance).

Analiza podataka sa regionalne platforme *Armed Violence Monitoring Platform*, koja beleži medijski ispraćene incidente uz upotrebu vatrenog oružja, ukazuje na to da se broj ovakvih incidenata nakon 3. i 4. maja nije u bitnoj meri promenio. Drugi izvori podataka takođe pokazuju da nivoi nasilja i incidenti u kojima se koristi vatreno oružje ne opadaju i da u tom smislu mere nisu promenile ništa.

Rezultati istraživanja javnog mnjenja govore da je broj građana koji nisu zadovoljni merama malo veći od broja onih koji to jesu. Zadovoljstvo bezbednosnim merama u školama je manje (47% ispitanika) u odnosu na zadovoljstvo merama koje se tiču kontrole vatrenog oružja (54% ispitanika). Kada se posmatra period od šest meseci nakon donošenja mera, zadovoljstvo građana se ozbiljno smanjuje - 44% ih je zadovoljno merama, dok 56% nije.

Kada se rezultati ispitivanja javnog mnjenja iz 2023. uporede sa onima iz 2022. godine, vidi se da je poverenje stanovništva u institucije u dobroj meri opalo: policiji veruje 63% građana (u odnosu na 76% 2022. godine), sudovima 49% (57%), a tužilaštvu 50% (56%). Takođe, percepcija bezbednosti u odnosu na okruženje smanjila se na svim nivoima: u domovima građana, u naseljima u kojima žive, kao i u Srbiji generalno. Konačno, anketa je pokazala i to da se sada više građana oseća ugroženim od pojava poput ubistva (56%) i nelegalnog posedovanja oružja (61%) nego što je to bio slučaj 2022. godine (ubistvo 49%, nelegalno posedovanje oružja 54%). Ovde je potrebno napomenuti da je reč o dva različita istraživanja javnog mnjenja, te je i poređenje potrebno posmatrati uz određenu rezervu. Iako je u oba slučaja reč o nacionalnom, reprezentativnom uzorku, istraživanje iz 2023. godine je sprovedeno *onlajn* i nije rađeno na slučajnom uzorku, dok je 2022. godine rađeno metodom lice-u-lice i na slučajnom uzorku.

Uvod

U Srbiji je 3. i 4. maja 2023. godine došlo do višestrukih ubistava koja su na svetlo dana iznela mnogobrojna pitanja: o javnoj bezbednosti, obrazovanju, medijima i nasilju u društvu. Naime, u osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“ u Beogradu, trinaestogodišnji učenik je 3. maja, pucajući iz očevog pištolja, ubio deset ljudi - devet učenika i službenika obezbeđenja - i ranio šest (pet učenika i nastavnicu)¹. U vreme izvršenja dela, učenik još nije imao punih četrnaest godina, tako da prema važećem pravnom okviru nije krivično odgovaran za počinjena ubistva². Ovi događaji su ubrzo postali glavna tema u medijima, te su i zvaničnici izašli sa saopštenjima. Dečak je uzeo oružje svog oca koje je trebalo da bude obezbeđeno tako da mu pristup ima samo vlasnik, a ministar unutrašnjih poslova je saopštio i da postoje indicije da je dečak zajedno sa ocem uvežbavao pucanje u streljani³. Zbog toga je dečakov otac uhapšen pod sumnjom da je izvršio *teško delo protiv opšte sigurnosti* iz člana 288. Krivičnog Zakonika⁴ (KZ), a kasnije i majka, zbog krivičnog dela *zapuštanje i zlostavljanje maloletnog lica* iz člana 193. KZ⁵. Predsednik je 3. maja najavio mere u cilju smanjenje nasilja u školama i kontrole oružja⁶, koje je Vlada usvojila 4. maja⁷.

Međutim, pre nego što su ove mere mogle da budu sprovedene, došlo je do još jednog ubistva sa velikim brojem žrtava. Samo dan nakon događaja u „Ribnikaru“, 4. maja, u okolini Mladenovca, odnosno u selima Dubona, Malo Orašje i Šepšin, dvadesetogodišnji meštatin je, pucajući iz automatske puške, ubio osmoro i ranio četrnaestoro ljudi.⁸ Javnost je dodatno uznemirena činjenicom da su u ovom događaju žrtve stradale nasumično i da su se dva nesvakidašnja događaja odigrala jedan za drugim. Višestruka ubistva⁹ u okolini Mladenovca izvršena su nelegalnim oružjem, odnosno automatskom puškom, a počinilac je kod sebe imao i eksplozivnu napravu i drugo oružje. Sve nabrojano predstavlja naoružanje koje se, prema važećem Zakonu o oružju i municiji¹⁰, ne sme nalaziti u posedu fizičkih lica. Policija je u istrazi kod počinioaca, članova njegove porodice i rođaka pronašla veću količinu oružja i municije koje je zaplenila, a otac, deda i ujak osumnjičenog su uhapšeni¹¹. Vlada je nakon ovog događaja usvojila još jedan set mera¹².

Tokom rasprave koja je o višestrukim ubistvima održana u Narodnoj skupštini, jedna narodna poslanica je iznela saznanja da je počinilac ubistava u okolini Mladenovca i ranije bio procesuiran od strane policije, pravosudnih organa i Centra za socijalni rad¹³. Naime, protiv njega je vođen postupak zbog krivičnog dela *napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti* iz člana 23. Zakona o javnom redu i miru¹⁴, koji je obustavljen na osnovu mišljenja Centra za socijalni rad jer se, po Zakonu o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnoj pravnoj zaštiti maloletnih lica (ZOMUKD), radilo o mlađem punoletnom licu. Ovo je potom potvrdio i ministar unutrašnjih poslova, iznevši podatak da je policija protiv njega bila podnela i krivičnu prijavu za krađu, koja je odbačena, kao i prekršajnu prijavu¹⁵. O ishodu ovih postupaka se potom govorilo u kontekstu sistemskih propusta, o čemu su pisali i mediji koji se bave istraživačkim novinarstvom.¹⁶

Cilj ove studije je da se izvrši procena mera koje je Vlada Srbije donela kao odgovor na tragične događaje, problem nasilja i problem vatrenog oružja. To se u njoj čini putem celina kojima su obuhvaćene mere koje se odnose na kontrolu oružja i unapređenje bezbednosti u školama i među mladima.

— Pregled mera koje je Vlada usvojila kao odgovor na višestruka ubistva

Vlada Srbije je 4. maja, nakon višestrukog ubistva koje se dogodilo u OŠ „Vladislav Ribnikar“, usvojila niz mera i zaključaka:

1. Moratorijum na izdavanje dozvola za držanje i nošenje kratkog vatrenog oružja;
2. Kontrola lica koja već imaju dozvolu za držanje oružja;
3. Kontrola rada streljana;
4. Inkriminacija dela za lica koja omoguće maloletnim i drugim neovlašćenim licima da dođu u posed vatrenog oružja i obučavaju ih za njegovo korišćenje;
5. Razmatranje mogućnosti smanjenja starosne granice za krivičnopravnu odgovornost maloletnika sa 14 na 12 godina;
6. Pooštavanje sankcija za nepoštovanje propisa od strane pružalaca medijskih usluga;
7. Uvođenje obaveznih testova na narkotike u školama;
8. Formiranje Saveta za sprečavanje vršnjačkog nasilja i Radne grupe za bezbednost dece na internetu.¹⁷

Nakon događaja u okolini Mladenovca, Vlada je usvojila i dodatne mere:

1. Pooštavanje uslova za držanje i nošenje kratkog vatrenog oružja, kao i razmatranje istog za lovačkog oružje;
2. Obavezne periodične provere lica kojima je dozvoljeno da poseduju oružje;
3. Moratorijum i za lovačko oružje, na period od dve godine;
4. Javni poziv za predaju registrovanog i neregistrovanog oružja bez posledica;
5. Pooštavanje kazni za krivično delo *nedozvoljene proizvodnje, držanja, nošenja i stavljanja u promet oružja, eksplozivnih sredstava i materija* iz člana 348. Krivičnog zakonika¹⁸, a u skladu sa tim i kazni za druga slična krivična dela kao što je npr. krivično delo *izrađivanje i nabavljanje oružja i sredstava namenjenih za izvršenje krivičnog dela* iz člana 347. Krivičnog zakonika;
6. Pooštavanje sankcija za učenike koji krše zabranu unošenja alkohola, droga, psihoaktivnih supstanci, oružja, pirotehničkih predmeta ili drugog oružja.¹⁹

Ono što nije navedeno kao konkretna mera ali je veoma brzo primenjeno, jeste prisustvo policije u svim osnovnim i srednjim školama u Srbiji tokom trajanja nastave. Ovo je bila praksa do kraja školske 2022/23 godine, a potom i od početka školske godine 2023/24.

Metodologija

Ovaj studija se bavi ocenom mera koje je Vlada Srbije uvela nakon višestrukih ubistava do kojih je u Beogradu i okolini Mladenovca došlo 3. i 4. maja 2023. godine. Usled raznolikosti mera, prilikom analize su korišćeni različiti izvori podataka i metode rada. Najpre, korišćena su zvanična saopštenja državnih organa koja su se ticala najavljanja mera, njihove primene i rezultata. Radi vršenja uporedne analize i utvrđivanja efikasnosti mera sprovedenih u sličnim okolnostima, korišćena je domaća i inostrana stručna i naučna literatura, kao i medijski izvori i istraživački radovi medija. Jedan od primarnih izvora podataka o načinu na koji su mere sprovedene bili su neformalni razgovori koji su obavljani sa policijskim službenicima opšte nadležnosti i kriminalističke policije. Cilj ovih razgovora bio je da se prikupe podaci o iskustvima i mišljenju policijskih službenika o sprovedenim merama i njihovoj efikasnosti, kao i da se utvrdi kako se policija organizovala i kako je funkcionisala tokom njihovog sprovođenja.

Još jedan primarni izvor podataka bila je anketa javnog mnjenja koja je sprovedena u novembru 2023. godine. Ispitivanje građana je obuhvatilo sledeće: zadovoljstvo merama uvedenim radi unapređenja bezbednosti u školama i među mladima, i merama uvedenim radi rešavanja problema sa vatrenim oružjem; poverenje u institucije bezbednosti i pravosuđa; percepciju bezbednosti u odnosu na okruženje; i percepciju pretnji po ličnu bezbednost. Agencija „Deep Dive“ je anketu sprovela putem *onlajn* upitnika¹, na nacionalnom reprezentativnom uzorku od 1.006 građana starosti od 18 do 60 godina, u okviru omnibus istraživanja na teritoriji Srbije u prvoj nedelji novembra 2023. godine (što se poklapa sa periodom od šest meseci od usvajanja mera).

Od Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) su, putem zahteva za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, prikupljeni podaci o broju oružja, minsko-eksplozivnih sredstava i municije koje su građani predali u maju i junu 2023. godine, odnosno tokom trajanja akcije. Cilj ovih podataka bio je da se efikasnost ove akcije uporedi sa prethodnim akcijama iste vrste, kao i da se pribave informacije o tome šta se desilo sa predatim oružjem. Od MUP-a su zatraženi i podaci o broju događaja, njihovoj kvalifikaciji i ishodu u svim školama tokom školskih godina 2019/20, 2020/21, 2021/22, 2022/23, ali oni nisu dostavljeni.²

Radi analize trenda događaja koji su uključivali upotrebu vatrenog oružja, prikupljeni su podaci sa platforme *Armed Violence Monitoring Platform (AVMP)*²⁰, nastale pod okriljem regionalne inicijative za kontrolu oružja u Jugoistočnoj Evropi - *South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse for the Control of Small Arms and Light Weapons (SEESAC)*²¹. Platforma prikazuje podatke prikupljene iz medijskih izveštaja i sa zvaničnih internet stranica policijskih organa - u slučaju Srbije, od MUP-a. Za potrebe upoređivanja trendova incidenata koji uključuju vatreno oružje, podaci su prikazani po mesecima za 2023. godinu, kao i po godinama, od 2014. do 2023.

1 Metodom CAWI (Computer-aided web interviewing), odnosno kompjuterskim *onlajn* anketiranjem.

2 Nakon što je MUP odgovorio da nije u mogućnosti da dostavi podatke, zahtev je izmenjen tako da obuhvati samo 2023. kalendarsku godinu i sadrži manje detalja. Tako izmenjen zahtev upućen je 13. 11. 2023. godine, ali do objave Analize nije bilo odgovora.

Mera	Datum usvajanja	Realizacija	Period za sprovođenje	Ishod	Izvor
Moratorijum na izdavanje dozvola za držanje i nošenje kratkog vatrenog oružja	4.05.2023.	U toku	Dve godine (04.05.2023-03.05.2025)		MUP
Revizija svih izdatih dozvola za držanje oružja	4.05.2023.	Nepoznato	Tri meseca (04.05.2023-04.08.2023)	Nejasno, ali je verovatno u pitanju administrativna revizija (upravni poslovi), a ne obavljanje kontrola na terenu, s obzirom na kratak rok.	Link
Kontrola lica koja imaju dozvolu za držanje oružja (ispunjenje zakonskih uslova za bezbedan smeštaj i čuvanje)	4.05.2023.	U toku	Šest meseci (04.05.2023-04.11.2023)		MUP
Kontrola rada streljana	4.05.2023.	Da	Tri meseca (04.05.2023-04.08.2023)	Četiri prekršajne prijave za nepravilno vođenje evidencija	Link
Inkriminacija dela za lica koja omogućće maloletnim i drugim neovlašćenim licima da dođu u posed vatrenog oružja i obučavaju ih za njegovo korišćenje	4.05.2023.	Ne	/	Potrebne izmene KZ-a	
Razmatranje mogućnosti smanjenja starosne granice za krivičnopravnu odgovornost maloletnika sa 14 na 12 godina	4.05.2023.	Ne	/	Upućen dopis Evropskoj komisiji - informacija u istom saopštenju Vlade Srbije 04.05.2023.	Link
Pooštavanje sankcija za nepoštovanje propisa od strane pružalaca medijskih usluga	4.05.2023.	Ne	Mesec dana		Link
Uvođenje obaveznih testova na narkotike u školama	4.05.2023.	Ne	Mesec dana		Link
Formiranje Saveta za sprečavanje vršnjačkog nasilja i Radne grupe za bezbednost dece na internetu	4.05.2023.	Da	Deset dana	Radna grupa predala Vladi predloge rešenja	Link
Pooštavanje uslova za držanje i nošenje kratkog vatrenog oružje, kao i razmatranje istog za lovačkog oružje	5.05.2023	Ne	/	Potrebne izmene ZOOM-a	

Obavezne periodične, šestomesečne i godišnje zdravstvene provere lica kojima je dozvoljeno da poseduju oružje	5.05.2023	Ne	/	Potrebne izmene ZOOM-a	
Moratorijum i za lovačko oružje, na period od dve godine	5.05.2023	Da	Dve godine, ali je ukinut 26.10.2023. godine		Link
Javni poziv za predaju registrovanog i neregistrovanog oružja bez posledica	5.05.2023	Da	08.05-30.06.2023.	Vatreno oružje 82.398 kom. Municija 4.243.139 kom. Minsko-eksplozivna sredstva 26.485 kom.	MUP
Pooštavanje kazni za krivično delo <i>nedozvoljene proizvodnje, držanja, nošenja i stavljanja u promet oružja, eksplozivnih sredstava i materija</i> iz člana 348. KZ, i za druga slična krivična dela kao što je npr. <i>izrađivanje i nabavljanje oružja i sredstava namenjenih za izvršenje krivičnog dela</i> iz člana 347. KZ	5.05.2023	Ne		Potrebne izmene KZ-a	
Pooštavanje sankcija za učenike koji krše zabranu unošenja alkohola, droga, psihoaktivnih supstanci, oružja, pirotehničkih predmeta ili drugih vrsta oružja	5.05.2023	Nepoznato	Mesec dana	Nepoznato	

Slika 1. Pregled primene mera Vlade Srbije usvojenih nakon višestrukih ubistava 3. i 4. maja.

Analiza mera uvedenih nakon 3. i 4. maja

Škole, policija i uticaj na bezbednost

Iako se većina mera usvojenih nakon 3. i 4. maja tiče vatrenog oružja, nekoliko ih se neposredno odnosi na maloletnike i škole:

1. Inkriminacija dela za lica koja omoguće maloletnim i drugim neovlašćenim licima da dođu u posed vatrenog oružja i obučavaju ih za njihovo korišćenje;
2. Razmatranje mogućnosti smanjenja starosne granice za krivičnopravnu odgovornost maloletnika sa 14 na 12 godina;
3. Uvođenje obaveznih testova na narkotike u školama;
4. Formiranje Saveta za sprečavanje vršnjačkog nasilja i Radne grupe za bezbednost dece na internetu²²;

Pooštravanje sankcija prema učenicima koji krše zabranu unošenja alkohola, droga, psihoaktivnih supstanci, oružja, pirotehničkih predmeta ili drugih oružja²³.

Ovom spisku mera nedostaje prisustvo policije u školama, što je bila jedina permanentna intervencija sa ciljem unapređenja bezbednosti u školama. Međutim, ona nije objavljena kao deo usvojene grupe mera Vlade, već je najavljena u medijima²⁴.

Ukoliko se posmatraju ostale mere, može se zaključiti da većina nije sprovedena (videti sliku 1). Sprovođenje prve mere - inkriminacija dela za lica koja omoguće maloletnim i drugim neovlašćenim licima da dođu u posed vatrenog oružja i obučavaju ih za njihovo korišćenje, iziskuje izmenu Krivičnog zakonika do koje još uvek nije došlo, niti postoje izgledi da će se uskoro desiti jer je Narodna skupština raspuštena, a vanredni parlamentarni izbori zakazani za 17. decembar 2023. godine. O merama pod rednim brojevima 2, 3, 4. i 5. će biti više reči u daljem tekstu.

Smanjenje granice za krivičnu odgovornost i pooštravanje kazni

Četvrtog maja je najavljeno da će se u narednom periodu razmatrati smanjenje starosne granice za krivičnu odgovornost maloletnika sa 14 na 12 godina. Ipak, upitno je kakve rezultate bi ova mera uopšte donela. Umesto prevencije i odvraćanja od vršenja nasilja, njome bi se maloletnički kriminalitet i recidivizam najverovatnije čak i uvećali, o čemu svedoče iskustva drugih zemalja. U Danskoj je 2010. godine ova granica pomerena sa 15 na 14 godina, ali nije rezultirala smanjenjem maloletničkog kriminaliteta.²⁵ Izmenjena praksa bi mogla da dovede do toga da u sistem krivičnog pravosuđa uđu i deca koja nisu izvršila samo najteža dela poput ubistva, već tzv. *lakša krivična dela* kao što su krađe, prevare, pretnje ili tuče bez izazivanja teških povreda. To bi za posledicu moglo da ima njihovo isključenje iz škole, kao i izdvajanje iz porodice i okruženja (ukoliko se

pošalju u vaspitno-popravni zavod ili maloletnički zatvor). Time se smanjuju mogućnosti za normalan razvoj i socijalizaciju, a povećavaju se šanse za ponavljanje istih ili vršenje drugih krivičnih dela. Na taj način se stvaraju kriminalci od karijere²⁶ i povećava maloletnički recidivizam²⁷. U saopštenju Vlade od 4. maja stoji da je Evropskoj komisiji upućen dopis povodom razmatranja ove mere, ali se ona od tada nije pominjala i stiče se utisak da se od nje odustalo. U okviru Ministarstva pravde postoji radna grupa za pripremu izmena Krivičnog zakonika, ali njen rad nije javan i nije poznato da li ona uopšte razmatra ovo pitanje.²⁸

Što se tiče mera uvođenja obaveznih testova na narkotike u školama i pooštavanja sankcija prema učenicima koji krše zabranu unošenja alkohola, droga, psihoaktivnih supstanci, oružja, pirotehničkih predmeta ili drugog oružja, njihovi rezultati i stepen sprovođenja takođe nisu poznati, s tim što je stručna javnost već same mere dovela u pitanje odmah po njihovom donošenju.²⁹

Savet za sprečavanje vršnjačkog nasilja i Radna grupa za bezbednost dece na internetu

Konstituisan je Savet za sprečavanje vršnjačkog nasilja³⁰ i formirana Radna grupa za bezbednost dece na internetu. Rezultati rada Saveta nisu poznati, osim što je premijerka na uvodnom sastanku predstavila platformu „Čuvam te“³¹, koja je postojala i pre konstituisanja saveta. Radna grupa za bezbednost dece na internetu imala je zadatak da „razmotri uvođenje zabrane pristupa sajtovima na Dark webu koji, između ostalog, sadrže i savete o tome kako da se izvrši ubistvo i nabavi droga ili vatreno oružje“³². Rezultati rada Radne grupe predstavljeni su nakon četiri meseca, kada je saopšteno da se radi o delu interneta (*Dark Web* ili *Darknet*) koji nije dostupan putem internet domena, već mu se pristupa putem specijalnih alatki koje nije moguće regulisati³³. Situacija je ista i u ostalim državama, i to je bilo poznato i ranije. Radna grupa je predložila dopunu Krivičnog zakonika kako bi se krivično gonilo objavljivanje materijala koji sadrže savete za izvršenje nekog krivičnog dela, kao i javno odobravanje teških krivičnih dela. Na kraju, Radna grupa je predložila filtriranje štetnog sadržaja od strane internet provajdera i besplatne pakete za korišćenje aplikacija roditeljskog nadzora mobilnih telefona. Nakon ovih saopštenja, Ministarstvo informisanja i telekomunikacija je unapredilo *onlajn* platformu „Pametno i bezbedno“³⁴. Za sprovođenje ostalih preporuka je ipak neophodno izmeniti Krivični zakonik i Zakon o elektronskim komunikacijama.

— Policija u školama

Policiji (ni)je mesto u školama – kriminalitet i osećanje bezbednosti

Prethodna iskustva i rezultati istraživanja pokazuju da povećano prisustvo policije +u školama ne dovodi nužno do veće bezbednosti. Studije sprovedene u Sjedinjenim Državama pokazuju da pojedini učenici škole doživljavaju kao manje bezbedne kada se poveća prisustvo policajaca ili naoružanog obezbeđenja, postave detektori metala, ili kada se nastavnici i đaci obučavaju o tome šta treba činiti u slučaju da dođe do pucnjave.³⁵ Pojedine studije nam čak govore da učenici u ovakvim školskim uslovima prijavljuju veći rizik od dobijanja pretnji, jer se konflikti prenose na druga okruženja (npr. van škole ili na internet), dok nema bitnih razlika kada je u pitanju rizik od trpljenja fizičkog nasilja ili pojave imovinskih delikata poput krađe stvari³⁶. Zaključci ovih istraživanja su da nema dokaza da se bezbednost unapređuje pojačanim prisustvom policije u školama, a u Srbiji, i pored prisustva policije, i dalje dolazi do školskog nasilja.³⁷ Takođe, jasno je da se ovakvom merom ne utiče na uzroke nasilja ili delikvencije, već na regulisanje situacionih faktora koji utiču na to da se nešto ne dogodi (nećije fizičko prisustvo sprečava učenike da nešto urade).

I sami službenici policije iznose mišljenje da oni tek donekle mogu da doprinesu unapređenju bezbednosti u školama. Naime, oni ne mogu sve vreme da budu na svim mestima na kojima bi moglo da dođe do nekakvog incidenta (u učionicama, hodnicima ili u školskom dvorištu)³⁸. Nakon 3. maja, do kraja 2022/23 školske godine i od početka 2023/24, policajci obezbeđuju škole tako što stoje na ulazu u školsko dvorište ili na ulaznim vratima škole tokom dolaska i odlaska učenika, u hodniku za vreme trajanja nastave, i u dvorištu za vreme odmora. Obezbeđenje pritom vrše uniformisani policijski službenici opšte nadležnosti, dok im povremenu pomoć pružaju druge organizacione jedinice poput kriminalističke i saobraćajne policije.³⁹

Osećanja učenika i školskog osoblja u ovakvim uslovima mogu da budu različita. Neki od policajaca su imali pozitivna iskustva sa decom i nastavnim osobljem, i smatraju da su se oni zbog njihovog prisustva osećali bezbednije. Primer za ovo je i izjava Vesne Vojvodić, nastavnice srpskog jezika i književnosti i portparolke Gradskog sindikata prosvetnih radnika Srbije „Nezavisnost“, u podkastu „Agelast“⁴⁰, da su se učenici i nastavnici u prisustvu policije osećali sigurnije i bolje.

Neodrživo rešenje: umesto kratkoročne – mera koja ostaje na snazi

Prisustvo policije u školama iz više razloga predstavlja neodrživo rešenje. Jedan od njih je to da se policijski resursi tako koncentrišu na neravnomeran način, a na štetu javne bezbednosti. Objavivši uvođenje ove mere, predsednik je odmah najavio zapošljavanje dodatnih 1.200 policajaca⁴¹. Potom je ministar unutrašnjih poslova u Narodnoj skupštini izneo podatak da 1.312 polaznika⁴² završava osnovnu policijsku obuku, čime će se osigurati ljudski resursi za obezbeđivanje škola i u školskoj 2023/24. godini. Međutim, više od polovine ovih polaznika se obučava za poslove saobraćajne ili granične policije, a ne za poslove opšte nadležnosti, a i obuka im se završava nakon početka školske godine (u zavisnosti od klase)⁴³. Pri tome će oni prvih šest meseci raditi u statusu pripravnika, bez prava primene policijskih ovlašćenja, te se od njih ne može očekivati da se staraju o bezbednosti u školama, na šta su ukazale i stručne organizacije⁴⁴. Konačno, postavlja se i pitanje racionalnosti ovakvog zapošljavanja, obzirom na to da u školama postoji manjak pedagoga i psihologa.

Sami policajci smatraju da je za bezbednost u školama, ponašanje učenika i vršnjačko nasilje odgovoran čitav sistem – školska uprava, socijalne službe i roditelji.⁴⁵ Svesni su i toga da je prisustvom policije u školama, umesto na ulicama i u javnom prostoru gde je koncentracija kriminaliteta najveća, zapravo došlo do povećanja raznih oblika uličnog kriminala. Na neodrživost ovakvog rešenja ukazivale su i strukovne organizacije policije⁴⁶. Konačno, i stručnjaci u oblasti vršnjačkog nasilja, kao i sami građani, govorili su da se na ovaj način ne rešavaju uzroci problema i da policija u školama predstavlja kratkoročnu meru.⁴⁷

Policija u školama: neinformisanost i izostanak pripreme za školsku 2023/23. godinu

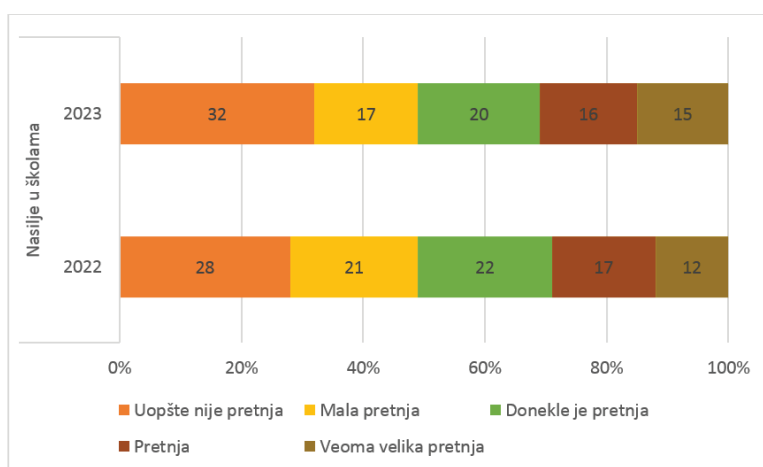
Ministarstvo prosvete je neposredno pre početka školske 2023/24. godine objavilo da će škole ponovo obezbeđivati policija⁴⁸. Pre toga, javnost nije bila upoznata sa tim kako će se početak školske godine odvijati. Ministarstvo prosvete je tek petnaestak dana pre početka školske godine izdalo smernice nastavnom osoblju⁴⁹, dok policajci koji obezbeđuju škole nisu bili upoznati sa tim da će od 1. septembra svoje radno vreme provoditi u školama. MUP tokom raspusta nije radio na obuci policijskih službenika za rad sa decom i mladima, i sa ciljem unapređenja bezbednosti u školama.

Tek 30. avgusta, dan pre početka školske godine, iz vrha MUP-a je područnim policijskim organizacionim jedinicama prosleđena instrukcija da je u školama potrebno obezbediti po dva policajca tokom trajanja nastave. Nakon toga, 5. septembra je prosleđeno još jedno uputstvo o postupanju policajaca u školama. Instrukcije su bile opšteg karaktera: da je potrebno da se policajci nalaze u prostoru škole i školskog dvorišta, da treba da se staraju o bezbednosti i izveštavaju o događajima, kao i da nadležna tužilaštva obavestavaju o prijavljenim događajima.

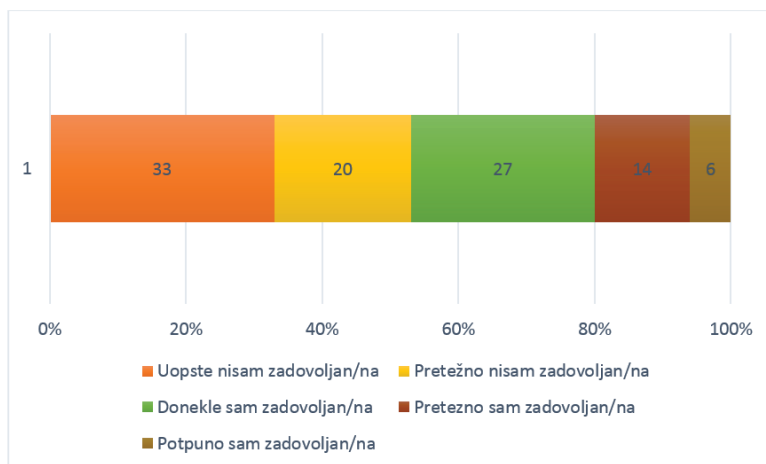
Rezultati ankete o nasilju u školama i zadovoljstvu merama

Rezultati istraživanja javnog mnjenja govore da oko polovina građana nasilje u školama doživljava kao pretnju (Grafikon 1), i da ih je isto toliko nezadovoljno merama za unapređenje bezbednosti u školama i među mladima (Grafikon 2). Percepcija nasilja u školi kao preteće pojave nije se promenila u odnosu na prošlu godinu, iako nešto veći broj ispitanika sada ovaj oblik nasilja doživljava ozbiljnije (15% kao „veoma veliku pretnju“, u odnosu na 12%, koliko ih je bilo 2022. godine). U anketi sprovedenoj novembra 2023. godine, 51% građana je nasilje u školi označilo kao preteću pojavu (15% „veoma velika pretnja“, 16% „pretnja“, 20% „donekle pretnja“), dok je 2022. godine to učinio isti procenat ispitanika (12 kao „veoma veliku pretnju“, 17% kao „pretnju“ i 22% kao „donekle pretnju“). Većina građana je nezadovoljna merama za unapređenje bezbednosti u školama i među mladima - 53% (33% uopšte nije zadovoljno, 20% pretežno nije zadovoljno).

Grafikon 1. Percepcija pretnje od nasilja u školama

Grafikon 2. Zadovoljstvo građana merama uvedenim radi unapređenja bezbednosti u školama i među mladima

Analiza mera za kontrolu oružja: da li se njima rešava problem oružanog nasilja?

Kontekst i mere za rešavanje problema sa oružjem

Kao i u ostalim bivšim jugoslovenskim republikama i zemaljama Zapadnog Balkana, u Srbiji je nakon završetka ratova iz devedesetih mnogo oružja ostalo u posedu građana. Ujedinjene nacije su 2010. godine procenile da je u bivšim jugoslovenskim republikama preostalo oko osam miliona komada vatrenog oružja⁵⁰. *Small Arms Survey*, program švajcarskog Instituta za međunarodne studije i studije razvoja, je 2018. godine procenio da Srbija ima 39,1 komada vatrenog oružja na 100 stanovnika, na osnovu čega je ona tada podelila treće mesto u svetu sa Crnom Gorom, iza SAD i Jemena⁵¹. Iako su se mediji nakon dešavanja s početka maja 2023. godine⁵² pozivali na podatke iz ove studije, ona ima ograničenja koja je važno razumeti. Istraživanje se zasnivalo na podacima iz 2017. godine i prethodnog perioda, što ga ne čini baš najaktuelnijim. Potom, rezultati studije predstavljaju procenu, a ne zvaničan broj registrovanog i neregistrovanog oružja u posedu stanovništva. Ipak, ovi podaci su polazno stanovište za ocenu da građani u regionu imaju veliki broj vatrenog oružja. Deo ovog oružja je postepeno legalizovan i oduzet od građana u vremenu nakon ratova, dok je deo uvučen u ilegalne tokove trgovine oružjem. Vlasnici ga ponekad prodaju zarad sticanja profita ili zato što jednostavno ne mogu da ga legalizuju (npr. ne zadovoljavaju uslove bezbednosne provere), što dovodi do mogućnosti da ono dođe u posed lica koja se bave i kriminalnim aktivnostima.⁵³

S obzirom da su tragični događaji s početka maja ponovo pokrenuli pitanje broja vatrenog oružja, predstavnici institucija su saopštili podatke o aktuelnom broju registrovanog oružja u posedu građana: naime, približno 470.000 građana poseduje 766.000 komada oružja.⁵⁴ Od toga, 211.000 komada oružja služi za ličnu bezbednost (pištolji i revolveri), a prema navodima oko 400 lica ima i dozvolu za nošenje. Broj neregistrovanog, ilegalnog, vatrenog oružja ostao je nepoznat i veoma ga je teško proceniti.

1. Vlada Srbije je nakon višestrukih ubistava koja su se dogodila 3. i 4. maja usvojila niz zaključaka i mera koje se odnose na oružje:
2. Moratorijum na izdavanje dozvola za držanje i nošenje kratkog vatrenog oružja;
3. Kontrola lica koja imaju dozvolu za držanje oružja;
4. Kontrola rada streljana;
5. Inkriminacija dela za lica koja omoguće maloletnim i drugim neovlašćenim licima da dođu u posed vatrenog oružja i obučavaju ih za njegovo korišćenje⁵⁵;
6. Pooštavanje uslova za držanje i nošenje kratkog vatrenog oružja, kako bi se broj ovog oružja u posedu pravnih i fizičkih lica smanjio za 20%;

7. Obavezne periodične (na šest meseci i godinu dana) lekarske, psihijatrijske i psihološke provere lica kojima je dozvoljeno da poseduju oružje, kao i test na psihoaktivne supstance;
8. Razmatranje poošttravanja uslova za posedovanje lovačkog oružja;
9. Moratorijum i za lovačko oružje, na period od dve godine;
10. Javni poziv za predaju registrovanog i neregistrovanog oružja bez posledica;

Poošttravanje kazni za krivično delo *nedozvoljene proizvodnje, držanja, nošenja i stavljanja u promet oružja, eksplozivnih sredstava i materija* iz člana 348 Krivičnog zakonika⁵⁶ i, u skladu sa tim, kazni i za druga slična krivina dela, kao što je npr. krivično delo *izrađivanje i nabavljanje oružja i sredstava namenjenih za izvršenje krivičnog dela* iz člana 347 Krivičnog zakonika⁵⁷.

Izmene Zakona o oružju i municiji neophodne za primenu niza mera

Pozadina izmena Zakona o oružju i municiji

U saopštenju Vlade od 5. maja navedeno je „da će MUP hitno pripremiti izmene i dopune Zakona o oružju i municiji (ZOOM) kojima bi se pooštrili uslovi za držanje i nošenje kratkog vatrenog oružja, dok bi za one koji ne ispunjavaju pooštrene uslove bio predviđen obavezan otkup oružja“, kako bi se broj kratkog vatrenog oružja u posedu građana smanjio za 20 procenata⁵⁸. Međutim, do ovih izmena još uvek nije došlo, niti je poznato da li su uopšte pripremljene. Naime, krajem 2022. godine izmene ovog zakona su bile u pripremi zajedno sa izmenama Zakona o policiji (tj. donošenjem novog Zakona o unutrašnjim poslovima). Odredbe Nacrta zakona o unutrašnjim poslovima su, međutim, pretrpele ozbiljne kritike, naročito zbog političkog uticaja na policiju, obrade biometrijskih podataka lica i drugih manjkavosti⁵⁹. Od tad anije bilo reči ni o jednom ni o drugom nacrtu, a za većinu predloženih mera u vezi sa oružjem neophodne su izmene važećeg ZOOM-a. Te izmene se, u svakom slučaju, očekuju u narednom periodu, zajedno sa izmenama Krivičnog zakonika kako bi se pravni okvir uskladio sa pravnim tekovinama EU i drugim međunarodnim dokumentima (npr. uvođenjem ilegalne trgovine oružjem kao posebnog krivičnog dela), a sve radi unapređenja borbe protiv kriminala povezanog sa oružjem.⁶⁰

Pooštavanje uslova za držanje i nošenje kratkog vatrenog oružja i zdravstvene provere

Mere čije je sprovođenje zahtevalo izmenu ZOOM-a su i pooštavanje uslova za držanje i nošenje kratkog vatrenog oružja (i razmatranje istog za lovačko oružje), kao i obavezne periodične (zdravstvene) provere lica kojima je dozvoljeno da poseduju oružje. Do te izmene još uvek nije došlo, tako da su uslovi još uvek isti - oni iz trenutno važećeg ZOOM-a. Moratorijum na izdavanje dozvola za držanje i nošenje kratkog vatrenog oružja i dalje je na snazi, dok je moratorijum za lovačko oružje ukinut krajem oktobra⁶¹. S druge strane, merama se predviđaju „lekarski, psihijatrijski i psihološki pregledi“ lica koja poseduju oružje, kao i „obavezan test na psihoaktivne supstance“ koji će se obavljati „na šest meseci i godinu dana“. Međutim, nejasno je šta periodi na „šest meseci i godinu dana“ podrazumevaju, odnosno da li će se pregledi vršiti na svakih šest meseci i na godinu dana (što zapravo znači na svakih šest meseci), ili šest meseci i godinu dana po izdavanju dozvole, a nakon toga više ne.

Potrebne povremene provere uslova za smeštaj i čuvanje oružja

Ono što bi trebalo usvojiti zajedno sa periodičnim zdravstvenim pregledima, a što nije obuhvaćeno merama, jeste kontrola smeštaja i čuvanja oružja i bezbednosno-operativna provera toga da li lice svojim ponašanjem predstavlja opasnost za sebe ili druge (član 6, st. 1, tačka 6 ZOOM-a). Ove provere (bezbednosno-operativne, smeštaj

i čuvanje oružja, zdravstveni pregledi) do sada nisu bile predviđene ZOOM-om kao periodične, već se po pravilu vrše prilikom ulaganja zahteva za dobijanje dozvole za nabavljanje, držanje ili nošenje oružja. Nakon početne provere, policija je vanrednu bezbednosno-operativnu proveru i/ili kontrolu smeštaja i čuvanja oružja vršila tek po dobijenim operativnim saznanjima vezanim za lica koje poseduje oružje, ili po prijavi događaja u kojem je takvo lice učestvovalo (npr. nasilje u porodici, ometanje javnog reda i mira, i dr). Međutim, lica koje je oružje nabavilo pre duži niz godina nije prolazilo nikakvu kontrolu ukoliko u međuvremenu nije učestvovalo u nekom incidentu, ili na neki drugi način postalo „sumnjivo“. Sa uvođenjem obavezne periodične provere, ovakva praksa bi se izmenila i smanjile bi se mogućnosti za korupciju ili ugrožavanje nečije bezbednosti. Na primer, u slučajevima kada je protiv lica koje poseduje oružje bilo prijava građana, vršenjem ovakve formalne provere bi se smanjila verovatnoća da će mu policija odobriti da i dalje poseduje oružje. Ovakvu periodičnost bezbednosno-operativne provere i uslova za bezbedno čuvanje i smeštaj oružja moguće je predvideti Nacrtom izmena i dopuna ZOOM-a, zajedno sa najavljenim periodičnim lekarskim pregledima. Period na koji bi se vršila provera trebalo bi utvrditi uzimajući u obzir i kapacitete za njeno sprovođenje. S obzirom da policija još uvek proverava pod kojim uslovima oružje čuva 470.000 građana koji već imaju dozvole, nemoguće je očekivati da se ove provere sprovode na svakih šest meseci.

Akcija predaje oružja

Početak predaje oružja i neblagovremeno informisanje

MUP je pozvao građane da, počevši od 8. maja, predaju svoje registrovano i neregistrovano oružje i municiju, bez ikakvih posledica i bez krivične odgovornosti⁶². Iako je bilo najavljeno da oni koji predaju oružje neće morati da pruže lične podatke i dokazuju poreklo oružja, javljali su se građani čiji su podaci prilikom predaje evidentirani. MUP se oko toga naknadno oglasio⁶³, objasnivši da se tu radilo o oružju koje je ostalo nakon smrti vlasnika i da je razlog za ovakvo postupanje brisanje iz poreske prijave. Do drugog nesporazuma na početku akcije došlo je u vezi sa transportom oružja do stanica policije. Iako je bilo moguće pozvati policiju da dođe na adresu na kojoj se oružje nalazi, neki građani to nisu činili već su oružje transportovali sami, što je bilo jako opasno u slučajevima kada se radilo o minsko-eksplozivnim sredstvima (npr. neželjena detonacija izazvana transportom) i gabaritnom oružju. MUP je naknadno izdao saopštenje kojim je obavestio građane da pozovu policiju kako bi ovu vrstu oružja predali dolaskom policajaca na njihovu adresu⁶⁴.

Ogromne količine oružja - uspešna akcija? Nezakonitost i mogućnosti za produženje kampanje?

Prema podacima MUP-a, od 8. maja do 30. juna 2023. godine prikupljeno je 82.398 komada oružja, 4.243.139 komada municije i 26.485 raznih minsko-eksplozivnih sredstava. To je znatno više nego što je to bio slučaj u prethodnim kampanjama, i akcija se u tom smislu može smatrati uspešnom (Tabela 1). Ipak, stiče se utisak da su i prethodne akcije mogle da daju slične rezultate, da je njihova kampanja u medijima bila bolja. Realno je da se više građana odlučilo da preda svoje oružje usled iskustava s početka maja i želje da se takve stvari više nikada ne ponove. Moguće je i da pojedini građani o prethodnim kampanjama nisu bili obavešteni, dok je ova bila bolje propraćena u medijima nakon tragičnih ubistava. Konačno, moguće je i to da su najavljivanje oštrijeg kažnjavanja dela povezanih sa oružjem i akcije policije usmerene ka otkrivanju i suzbijanju takvih dela doveli do toga da se neki građani baš sada opredele za predaju oružja koje poseduju.

Tabela 1. Oružje, municija i minsko-eksplozivna sredstva predata u kampanjama MUP-a (za koje postoje podaci)

	2015	2016	2017	2020	2023
Oružje	2.138	926	661	147	82.398
Municija	160.434	61.755	56.852	2977	4.243.139
Minsko-eksplozivna sredstva			313	12	26.485

Izvor: MUP

S obziram na uspešnost ove akcije u pogledu broja predatog oružja i municije, može se postaviti pitanje zbog čega je ona uopšte završena. Naime, postoje zemlje koje imaju dugoročne ili stalne akcije predaje oružja. Primer za to je kampanja u Hrvatskoj pod nazivom „Manje oružja – manje tragedije“ koja je počela još 2007. godine u saradnji sa Programom za razvoj Ujedinjenih nacija (UNDP), a koju od 2010. finansira i Evropska unija⁶⁵. Prva faza je trajala 2007. i 2008. godine, da bi potom bila produžena na vremenski neograničenu kampanju. Prema informacijama MUP-a Republike Hrvatske, do 31. decembra 2021. godine prikupljeno je 15.809 komada oružja, 337.435 komada i 5.9 kg eksploziva, kao i 5.949.869 komada municije.⁶⁶

Za uspostavljanje trajne akcije prikupljanja oružja u Srbiji takođe su neophodne izmene zakona. Pojedini pravnici su tokom maja i juna doveli u pitanje zakonitost i ustavnost sprovedene akcije, a njihov argument bio je da se podzakonskim aktom, poput naredbe ministra koja je omogućila predaju oružja bez krivičnog gonjenja, ne može suspendovati primena Krivičnog zakonika⁶⁷. Prema aktuelnom članu 46. ZOOM-a, ministar unutrašnjih poslova može periodično, „kada to zahtevaju razlozi očuvanja bezbednosti građana i javnog reda i mira“, da raspiše legalizaciju oružja i municije. Potom se u članu 5. objašnjava „zakonska legalizacija“, po kojoj je u roku od tri meseca od dana stupanja na snagu ovog zakona bilo moguće registrovati oružje ili ga predati u vlasništvo Republike

Srbije, bez obaveze da se dokazuje poreklo oružja i bez opasnosti da se odgovara za njegovo neovlašćeno nabavljanje, držanje i nošenje. Međutim, nema dalje veze između ova dva člana, i nejasno je da li je periodičnu legalizaciju iz člana 46. moguće vezati za zakonsku legalizaciju iz člana 51, na osnovu čega bi zapravo i trebalo sprovesti akciju predaje oružja bez krivične ili prekršajne odgovornosti.

Da bi postojala mogućnost za uvođenje vremenski neograničene akcije i kako bi se otklonile pravne nedoumice izazvane ovakvim odlukama, potrebno je da se u Nacrtu o izmenama i dopunama ZOOM-a posebno definiše mogućnost predaje neregistrovanog oružja bez obaveze dokazivanja njegovog porekla i pravnih posledica. Na primer, stalna kampanja predaje oružja u Hrvatskoj je omogućena time što je, pre pokretanja krivične istrage ili prekršajnog postupka, članom 79. hrvatskog Zakona o nabavi i posjedovanju oružja građana, predviđena predaja ili onesposobljavanje oružja koje građani nedozvoljeno poseduju⁶⁸. Pored izmena zakona, neophodna je i dalja razrada putem podzakonskih akata kako bi se sprečili propusti i manipulacije.

Druga preporuka nakon sprovedene akcije tiče se edukacije građana o načinu na koji treba raspolagati vatrenim oružjem i opasnostima koje od njega prete. Naime, MUP je nakon kampanje predaje oružja pozvao na savesnije čuvanje oružja⁶⁹. Sve se, međutim, završilo na ovom saopštenju i retkim pokušajima da se do građana dopre putem društvenih mreža (npr. Instagram stranice MUP-a⁷⁰). Nije došlo do masovne kampanje, odnosno projekta koji je bio isplaniran Strategijom kontrole lakog i malo oružja u Srbiji za period 2019-2024⁷¹ i u sklopu međunarodnih obaveza⁷².

Organizacija akcije na štetu bezbednosti građana i samih policajaca

Pored toga što su nakon nakon višestrukog ubistva u „Ribnikaru“ obezbeđivali sve škole u Srbiji, policajci su radili i na prikupljanju oružja od građana. Ovo je, kao i obezbeđenje škola, uglavnom palo na teret policije opšte nadležnosti tj. policijskih stanica i ispostava po mesnoj (najčešće opštinskoj) nadležnosti, gde su građani mogli da predaju oružje. Prihvat oružja su obavljali policajci na svojim radnim mestima, poput vođe smene ili dežurnih u dežurnoj službi policijske stanice, ispostave ili odeljenja (u daljem tekstu: policijske stanice), gde policijski službenici često samostalno moraju da koordiniraju smenom i obavljaju poslove obezbeđenja i dežurstva u objektu. To podrazumeva prijem stranaka u objektu, prijem telefonskih prijavi i obaveštenja, evidentiranje svih događaja i upućivanje patrola, kao i njihovo koordinisanje do okončanja intervencije. Od njih se pritom očekuje i da se staraju o bezbednosti objekta u kome se nalaze. Kada se tome doda i prihvatanje predatog oružja, što su ovi policajci često radili, jasno je da im se obim posla toliko poveća da je onemogućio normalno funkcionisanje i rad, a na štetu bezbednosti građana i samih službenika policije⁷³. Pažnju na ove probleme skrenuli su i policijski sindikati, i to više puta, a najskorije nakon incidenta u Topoli 14. septembra⁷⁴, kada se ispred policijske stanice zapalio građanin koji je bio i odbornik u ovoj opštini⁷⁵. Naime, u pojedinim ispostavama i stanicama, poslove stalnog dežurstva tokom noćne smene obavlja samo jedan policajac (npr. vođa smene), dok se na terenu nalaze patrola (najčešće jedna).

Raspolaganje prikupljenim oružjem i problemi sa njegovim skladištenjem

Postavlja se pitanje šta se desilo sa prikupljenim oružjem – da li će ono biti upotrebljeno od strane policije ili vojske, uništeno ili stavljeno u promet? Prema izjavi Predsednika i saopštenjima MUP-a⁷⁶, svo prikupljeno oružje osim trofejnog biće uništeno, a delovi će biti iskorišćeni za proizvodnju novog oružja u fabrici „Zastava“ u Kragujevcu. Predstavnica MUP-a Bojana Otović-Pjanović je u televizijskom gostovanju izjavila da se u okviru MUP-a formira komisija, da će se najveći deo minsko-eksplozivnih sredstava uništiti, a da se nefunkcionalni elementi predatog oružja odnose u reciklažne centre, dok se funkcionalni predaju „Zastavi“⁷⁷. Ipak, nakon ovoga nije bilo reči o tome u javnosti i nije najjasnije šta se sa predatim oružjem zaista desilo. Tim povodom je upućeno pitanje MUP-u, koji je u odgovoru krajem avgusta obavestio BCBP da je u periodu od maja do jula 2023. godine deo predatih sredstava uništen (Tabela 2)³. Tu spadaju eksplozivna sredstva (2.824 komada), eksploziv u rasutom stanju (122,95 kg), hemijska sredstva (137), kao i upaljači, detonatori i druga inicijalna sredstva (4.797 komada). Međutim, dostavljeni podaci ne pružaju informacije o dugom i kratkom vatrenom oružju, kao ni i municiji, te ostaje pitanje da li će se navedeno oružje na neki način zloupotrebiti.

S obzirom na prethodne informacije istraživačkih medija o razmeri ilegalne trgovine oružjem u Srbiji⁷⁸, postoji opravdan strah od zloupotrebe prikupljenog oružja, čime će se ono zapravo vratiti u posed građana ili kriminalnih organizacija i ponovo stvoriti bezbednosni problemi. Potrebna je transparentnost u raspolaganju ovim oružjem, bilo da se ono onesposobljava ili prerađuje za potrebe vojske ili policije. Na primer, u Hrvatskoj je u sklopu kampanje „Manje oružja – manje tragedija“ ministarstvo unutrašnjih poslova sa UNDP-om potpisalo dokument „Uništenjem oružja za razvoj zajednica“, čime je tokom 2011. i 2012. godine omogućeno nekoliko zajedničkih akcija uništavanja prikupljenog oružja⁷⁹.

Dodatno, nije bilo smeštajnih kapaciteta za prijem tako velike količine oružja. U pojedinim policijskim stanicama, ni sami policajci nemaju adekvatan prostor za čuvanje oružja koje lično duže. Zbog toga ga nose kućama i koriste sopstvena sredstva za njihov smeštaj i obezbeđenje. Ovo ne samo da predstavlja opterećenje za same policajce, već je potencijalno opasno i za njihovu zajednicu. U poslednje vreme je dolazilo do zloupotrebe ovog, službenog oružja od strane samih policijskih službenika, ali i njihovih bližnjih⁸⁰. Jasno je da je za potrebe akcije predaje oružja bilo potrebno obezbediti smeštajne kapacitete. Međutim, u situaciji u kakvoj su se zatekli, na policajcima je bilo da se „snalaze“, te se predato oružje moglo naći i neobezbeđeno u službenim prostorijama. Nakon akcije, tokom jula, oružje je uglavnom preuzeto od strane nadležnih odeljenja za upravne poslove tj. odseka za oružje, koji nisu deo policijskih ispostava⁸¹.

---

3 13. novembra je upućen još jedan zahtev MUP-u radi informisanja o ovom pitanju, ali do objave ovog izveštaja nije bilo odgovora.

Tabela 2. Uništen deo prikupljenih sredstava iz akcije predaja oružja

Vrsta	Količina (kom/kg)
Eksplozivna sredstva	2.824 kom.
Eksploziv u rasutom stanju	122,95 kg
Hemijska sredstva	137 kom.
Upaljači, detonatori i dr. inicijalna sredstva	4.797 kom.

Izvor: MUP

Kontrola smeštaja i čuvanja registrovanog oružja

Ubistva u „Ribnikaru“ i okolini Mladenovca postavila su pitanje ko sve poseduje oružje i kako se ono čuva. Tako je, u sklopu mera Vlade, MUP najavio da će izvršiti kontrolu oružja u legalnom posedu građana⁸². Postupak ove kontrole je započet, ali je neizvesno kada će se završiti. S obzirom da se radi o više od 700.000 komada oružja u posedu 470.000 lica, jasno je da će policiji trebati mnogo vremena da izvrši sve promene. Pritom, policija je nakon događaja u „Ribnikaru“ opterećena i stalnim fizičkim obezbeđivanjem škola. Zbog ovih organizacionih problema, može se pretpostaviti da će proces kontrole trajati još duže.

Sa proverom smeštaja i čuvanja krenulo se najpre od onog oružja za koje se ne zna šta se sa njim desilo nakon smrti vlasnika⁸³. Naime, u evidencijama MUP-a postoje podaci da se oružje nalazilo u vlasništvu lica koje je u međuvremenu preminulo. Uobičajeno je da nakon smrti vlasnika njegovi naslednici prijave oružje policiji i predaju ga do okončanja ostavinskog postupka ukoliko žele da ga naslede, prodaju ili da ga se odreknu u korist države. U svakom slučaju, oružje se ne može nalaziti u njihovom posedu, zbog čega se najpre krenulo sa rešavanjem tog problema. Prema trenutno važećem ZOOM-u, ukoliko žele da naslede oružje, naslednici treba da ga predaju policiji u roku od 40 dana od smrti vlasnika, gde ono ostaje do okončanja ostavinskog postupka. Ukoliko to ne učine, biće prekršajno odgovorni. Ipak, u praksi se dešava da policija i pravosudni organi o ovome saznaju nakon više od dve godine, kada nastupa apsolutna zastarelost za prekršajnu odgovornost lica, a stiču se elementi krivične odgovornosti za krivično delo *nedozvoljena proizvodnja, držanje, nošenje i promet oružja i eksplozivnih materija* iz člana 348. KZ. Zbog toga je predlog samih policijskih službenika da se lica, prilikom odjave preminulih u nadležnim matičnim službama, upitaju da li su posedovali oružje i obaveste o potrebi da se isto preda, kao i o njihovoj prekršajnoj i krivičnoj odgovornosti ukoliko to ne učine⁸⁴.

Pored oružja koje je ostalo nakon smrti vlasnika, policija vrši kontrolu i ostalog registrovanog oružja. Tom prilikom se nastoji da građani koji ne obezbeđuju oružje na adekvatan način, isto predaju u korist države. Ukoliko se utvrde neke druge nepravilnosti u vezi sa posedovanjem, oružje se privremeno oduzima, nakon čega se vodi upravni postupak po ZOOM-u⁸⁵. Ipak, neizvesno je kada će se završiti sa kontrolom svog registrovanog oružja, s obzirom na to koliko ga ima.

Pooštavanje sankcija za protivpravna dela u vezi sa oružjem

Slično smanjenju starosne granice za krivičnu odgovornost, pitanje je da li će veće kazne za dela u vezi sa oružjem zaista smanjiti njihovo korišćenje u aktima nasilja. Istraživanja pokazuju da se ovakvim normativnim pooštavanjem kazni kriminalitet zapravo ne smanjuje⁸⁶. Ono što se pokazalo efikasnijim u odvratanju od vršenja zločina jeste povećanje izvesnosti kazne, odnosno rizika da izvršioци krivičnog dela zaista budu otkriveni i kažnjeni⁸⁷. U tom smislu, mere koje bi unapredile kontrolu, kapacitete istrage i sudske postupke, i dovele do kažnjavanja protivpravnih dela u vezi sa oružjem, imale bi veći efekat od deklarativnog pooštavanja kazni. Nakon saopštenja koje je izdato 5. maja i kojim je najavljeno pooštavanje kazni za sva krivična dela u vezi sa oružjem (članovi 347. i 348, KZ), o ovoj meri više nije bilo reči. Za njenu primenu su neophodne izmene Krivičnog zakonika, o čemu takođe nije bilo zvaničnih saopštenja.

Anketiranje građana: Zadovoljstvo merama, percepcija bezbednosti, poverenje u institucije

Kako bi se utvrdio stepen zadovoljstva građana odgovorom institucija na višestruka ubistva, sprovedeno je ispitivanje javnog mnjenja koje je obuhvatilo zadovoljstvo merama, percepciju bezbednosti u zavisnosti od okoline, pretnje po ličnu bezbednost i poverenje u ključne institucije bezbednosti i pravosuđa. Istraživanje je sprovedeno tokom prve nedelje novembra 2023. godine, na nacionalnom, reprezentativnom uzorku, putem onlajn ankete i na uzorku od 1.006 građana (503 ženskog pola), starosti od 18 do 60 godina, sa ravnomernom rasporedom po regionima (Tabela 3). Rezultati su upoređivani sa rezultatima istraživanja javnog mnjenja iz 2022. godine⁸⁸, s tim da su iz rezultata za 2022. godinu izdvojeni upitnici građana starosti preko 60 godina kako bi uzorci bili imali istu starosnu strukturu (18-60 godina), čime je za analizu na kraju bilo dostupno oko 800 upitnika iz 2022. Zbog toga se i rezultati pitanja koja su ovde analizirana malo razlikuju od onih koja se nalaze u prethodnoj publikaciji⁸⁹. Takođe, potrebno je napomenuti da se radi o dva različita istraživanja javnog mnjenja. Iako je u oba slučaja reč o nacionalnom, reprezentativnom uzorku, istraživanje iz 2023. godine sprovedeno je *onlajn* i nije rađeno na slučajnom uzorku, dok je 2022. godine rađeno metodom lice-u-lice na slučajnom uzorku.

Tabela 3. Uzorak za ispitivanje javnog mnjenja, novembar 2023. godine

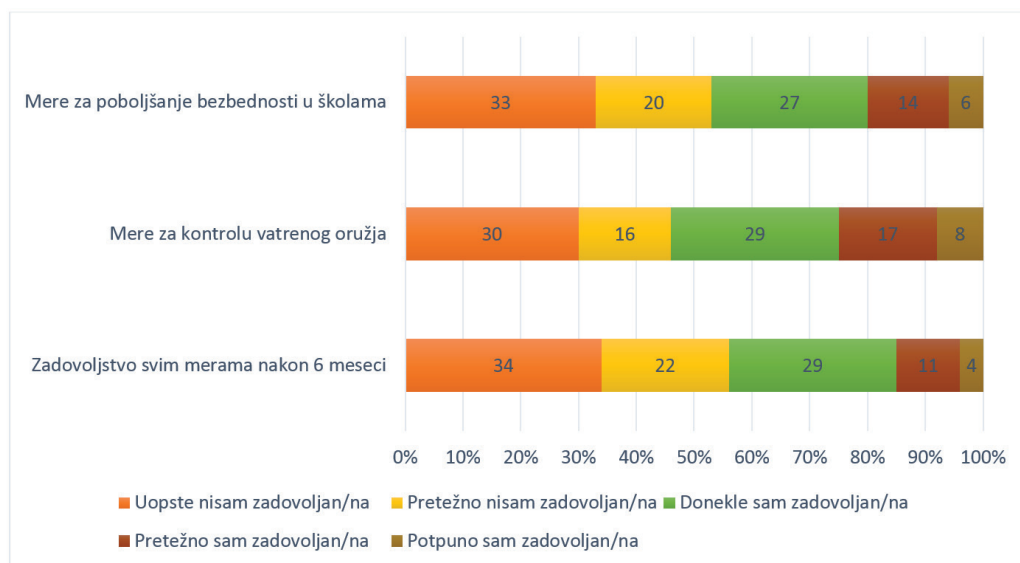
Ispitanici		1.006			
Starost (godine)	%	Pol	%	Region	%
18-24	15	Muški	50	Beograd	27
25-34	21	Ženski	50	Vojvodina	26
35-44	24	Ukupno	100	Šumadija i Zapadna Srbija	26
45-60	40			Južna i Istočna Srbija	21
Ukupno	100			Ukupno	100

Izvor:BCBP

Zadovoljstvo merama

Građani su gotovo ravnomerno podeljeni na one koji su zadovoljni merama koje je Vlada Srbije usvojila nakon višestrukih ubistava koja su se dogodila 3. i 4. maja, i na one koji to nisu. Zadovoljstvo bezbednosnim merama u školama je manje u odnosu na zadovoljstvo merama koje se odnose na kontrolu vatrenog oružja (Grafikon 2). Naime, 53% anketiranih građana je nezadovoljno merama za unapređenje bezbednosti u školama (zbirni procenat onih koji „uopšte nisu zadovoljni“ i koji „pretežno nisu zadovoljni“), dok je 47% onih za koje se može reći da su zadovoljni (zbirni procenat „donekle zadovoljnih“, „pretežno zadovoljnih“ i „potpuno zadovoljnih“). Kada su u pitanju mere za kontrolu vatrenog oružja, 46% građana je nezadovoljno, dok je zadovoljnih 54%.

Grafikon 3. Zadovoljstvo merama Vlade donetih radi unapređenja bezbednosti u školama i kontrole vatrenog oružja

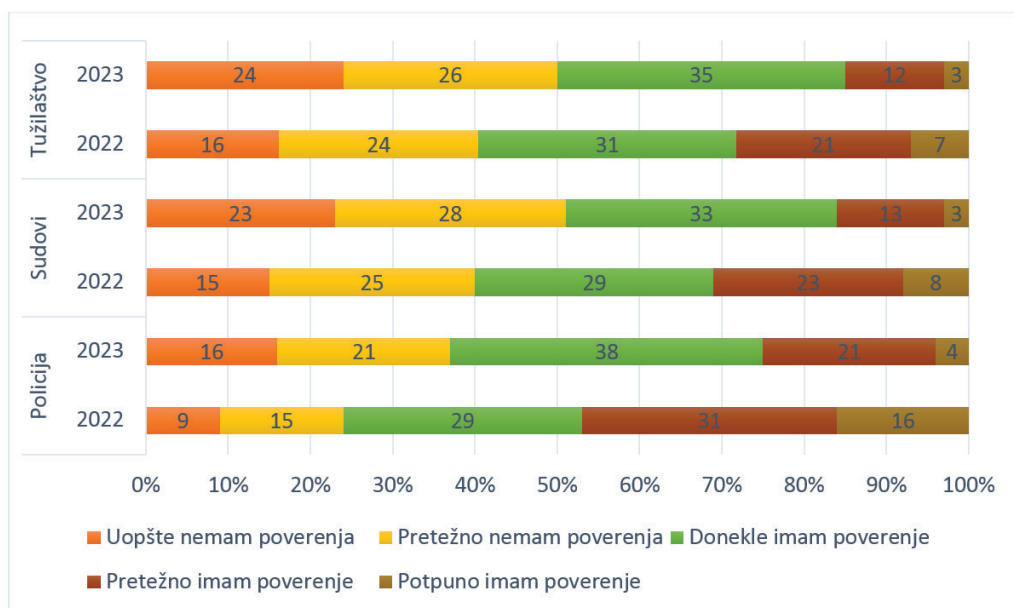
Manje zadovoljstvo građana merama za prevenciju nasilja u školama se moglo očekivati, budući da se većina donetih mera odnosi na vatreno oružje, dok su mere unapređenja bezbednosti u školama manje vidljive. Praktično jedina vidljiva mera, koja je u prethodnom delu izveštaja kritikovana iz više razloga, odnosila se na prisustvo policije u školama. Pored nje, napravljena je i internet platforma „Čuvam te“, koja može da bude korisna kao polazna osnova za upoznavanje sa identifikacijom, prijavom i prevencijom nasilja, ali ne predstavlja direktan rad sa žrtvama ili počiniocima⁹⁰. Takođe, putem nje roditelji i nastavno osoblje mogu da se upoznaju sa ovim procedurama, ali je pitanje koliko se ona zaista koristi. Pored toga, osnovani su Savet za sprečavanje nasilja i Radna grupa za bezbednost dece na internetu, čiji rezultati rada su nepoznati. Početkom nove školske godine uvedene su promene u školskom programu, ali one nisu predmet ove evaluacije.

Kada se posmatra period od šest meseci od donošenja mera, većina ispitanika je ipak nezadovoljna merama (Grafikon 3). Naime, 56% građana je nezadovoljno, dok je 44% onih za koje se može reći da su zadovoljni. Ovim se potvrđuje argument da su efekti mera bili kratkotrajni, situacionog karaktera (npr. prisustvo policije u školama), i da se njima ne rešavaju uzroci nasilja i sistemski problemi, što građani na duži rok prepoznaju.

— Poverenje u policiju i pravosuđe

Poverenje građana u institucije policije i pravosuđa je značajno manje u anketi iz 2023. nego u onoj iz 2022. godine (Grafikon 3). U policiju ima poverenje 63% ispitanika (zbirni procenat), dok je 2022. godine taj procenat iznosio čak 76%. U rad sudova veruje 49% ispitanika, dok je 2022. godine taj procenat iznosio 57%. Poverenje u tužilaštvo je na gotovo jednakom nivou kao poverenje u sudove. U anketi iz 2023. godine, poverenje u tužilaštvo ima tačno polovina građana, dok se prethodne godine to moglo reći za njih 59%. Posmatrano po demografskim karakteristikama ispitanika, poverenje u ove institucije je veće među osobama ženskog pola, slično kao i prethodne godine. Takođe, ono je nešto veće među najmlađim ispitanicima (od 18 do 24 godina), dok, gledano po regionima, nije bilo značajnih razlika.

Grafikon 4. Poverenje građana u policiju i pravosuđe, 2022. i 2023. godina

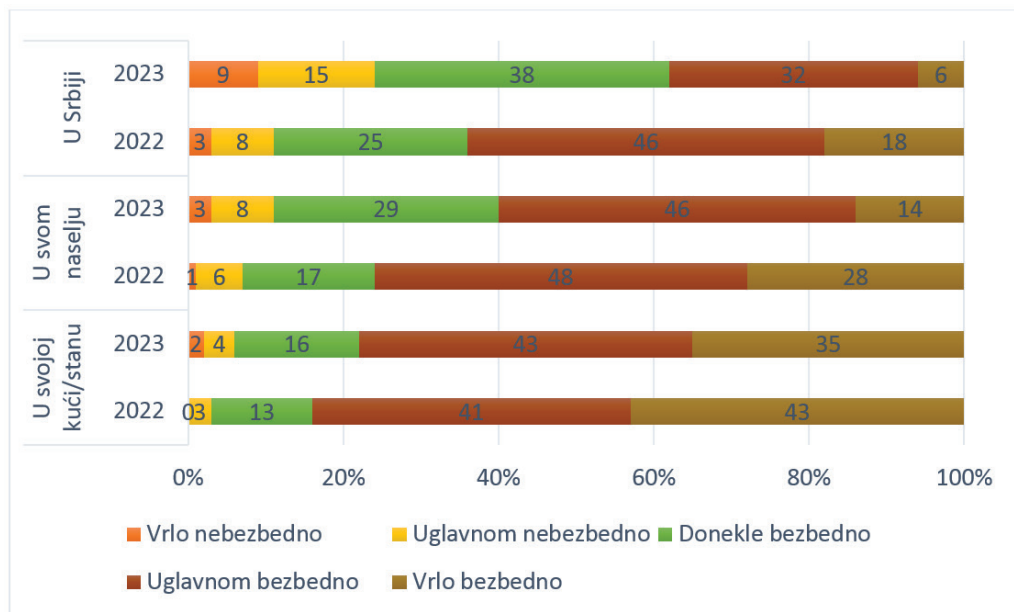
Izvor: BCBP

Ovakav pad poverenja u institucije je očekivan. Ukoliko posmatramo događaje od 3. i 4. maja, može se reći da je policija izgubila deo poverenja zbog toga što su zločini izvršeni vatrenim oružjem nad kojim je ta institucija trebalo da ima bolju kontrolu. Takođe, verovatno je da su propusti i oslobađanja u prethodnim krivičnim postupcima izvršioca ubilačkog pohoda u Duboni i Malom Orašju uticali na smanjenje poverenja u pravosuđe, što je naročito vidljivo kod sudova, u koje sada veruje manje od polovine građana. Međutim, teško je utvrditi da li su samo višestruka ubistva uticala na pad poverenja u institucije. Tokom 2023. godine je bilo i drugih događaja koji su mogli da imaju sličan uticaj, poput npr. incidenta u Banjskoj⁹¹.

Percepcija bezbednosti: kod kuće, u naselju, u Srbiji

Osećaj bezbednosti kod građana je tokom 2023. godine opao u odnosu na 2022. godinu, i to na svim nivoima merenja (vrstama okruženja). 2022. godine se 97% građana osećalo bezbedno u svom domu, dok se 2023. godine tako oseća 93% (zbirni procenat za veoma, uglavnom i donekle bezbedno). Što se tiče percepcije bezbednosti u naselju, može se reći da se u 2022. godini bezbedno osećalo 93% građana, što je u 2023. godini bio slučaj sa njih 89%. Ipak, najveći pad u percepciji doživeo je osećaj bezbednosti u Srbiji generalno. Dok se 2022. godine 89% ispitanika osećalo bezbedno u svojoj državi, u 2023. godini ih se tako oseća 76%. Iako se ovi rezultati ne mogu direktno dovesti u vezu sa višestrukim ubistvima, činjenica je da su ona izvršena u javnom prostoru i da je svaki građanin mogao da bude žrtva u ovim zločinima, što je moglo da utiče na osećaj bezbednosti.

Grafikon 5. Percepcija bezbednosti u anketama sprovedenim 2022. i 2023. godine

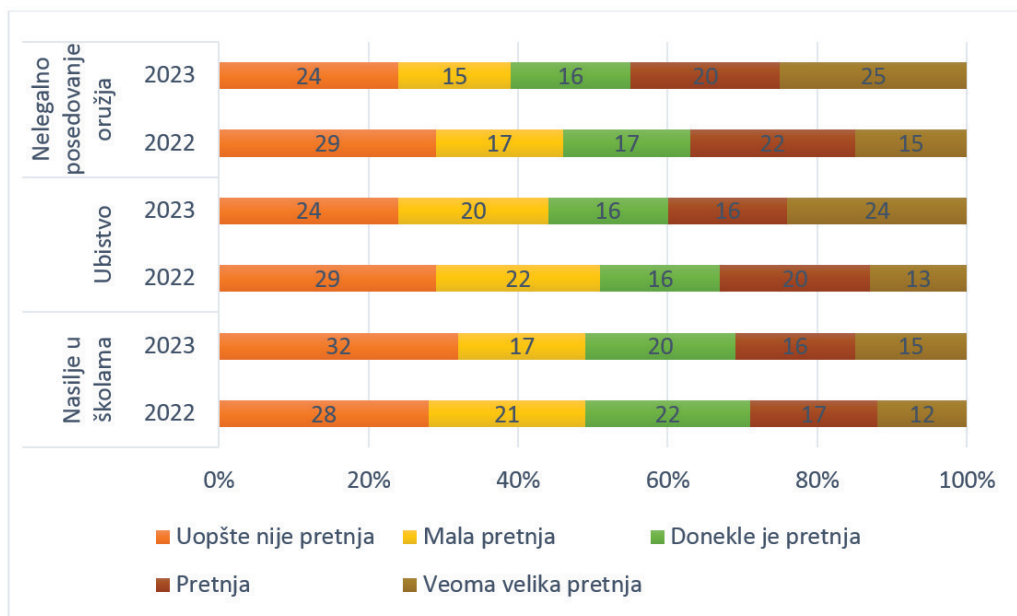

Izvor: BCBP

Pretnje po ličnu bezbednost: nasilje u školama, ubistvo, nelegalno posedovanje oružja

Percepcija pretnje od pojava koje karakterišu višestruka ubistva koja su se dogodila 3. i 4. maja se kod građana blago uvećala u odnosu na 2022. godinu. Ubistvo kao pretnju u 2023. godini označava 56% ispitanika (zbirno, za "veoma veliku pretnju", "pretnju" i "donekle pretnju"), dok je 2022. godine to označilo 49% građana. Nasilje u školama se sada doživljava kao pretnja od strane 51% ispitanika. Ovaj rezultat je potpuno isti kao 2022. godine, sa malim razlikama u raspodeli na skali (Grafikon 3). Ipak, sada veći broj građana (61%) prepoznaje nelegalno posedovanje oružja kao pretnju po njihovu bezbednost, dok je 2022. godine to činilo 54% ispitanika. U pogledu demografskih karakteristika, mlađe kategorije ispitanika (18-24 i 25-34 godina starosti) označavaju nasilje u školama kao veću pretnju u odnosu na starije kategorije (naročito više od građana koji su stari 45-60 godina). Uz to, ispitanici iz regiona Vojvodine i Zapadne i Centralne Srbije nelegalno posedovanje oružja doživljavaju kao veću pretnju nego oni iz Beograda.

Grafikon 6. Percepcija pretnji po ličnu bezbednost u 2022. i 2023. godini

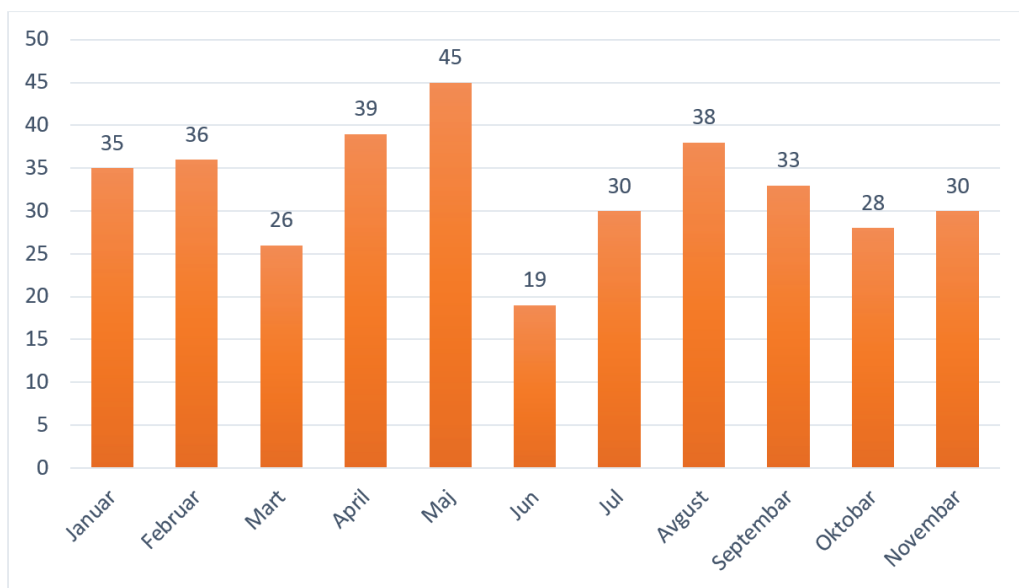

Izvor: BCBP

Vatreno oružje i kriminalitet: Trendovi oružanog nasilja i dela u vezi sa oružjem

U Srbiji ne postoje zvanični i otvoreni podaci o kriminalitetu na dnevnom i/ili lokalnom nivou koji bi mogli da se koriste za analizu kriminaliteta u kraćim vremenskim intervalima (dani, meseci) ili u odnosu na teritoriju (npr. pojedini gradovi i opštine). U ovom istraživanju su zbog toga korišćeni podaci sa platforme *Armed Violence Monitoring Platform*, regionalne inicijative za unapređenje kontrole malog i lakog oružja na Zapadnom Balkanu (više o tome u glavi „Metodologija“)⁹², u kojoj se beleže podaci o incidentima sa upotrebom oružja. Grafikon 7 prikazuje mesečni trend incidenata u kojima se javlja vatreno oružje (ili njegove replike) na teritoriji Srbije tokom 2023. godine. U maju je zabeležen najveći broj ovakvih događaja (45), dok je u junu zabeležen najniži (19). Ovo je moguće tumačiti dvojako – da su višestruka ubistva s početka maja uticala na to da tokom tog meseca dođe do porasta oružanog nasilja (u medijima je bilo govora o efektu kopiranja zločina⁹³ i eskalaciji nasilja u školama). Sa druge strane, značajan pad u junu je moguće tumačiti tako da su mere Vlade uticale na smanjenje oružanog nasilja i broja dela u vezi sa vatrenim oružjem. Zbog toga se osvrćemo na trend ovih događaja na duži rok.

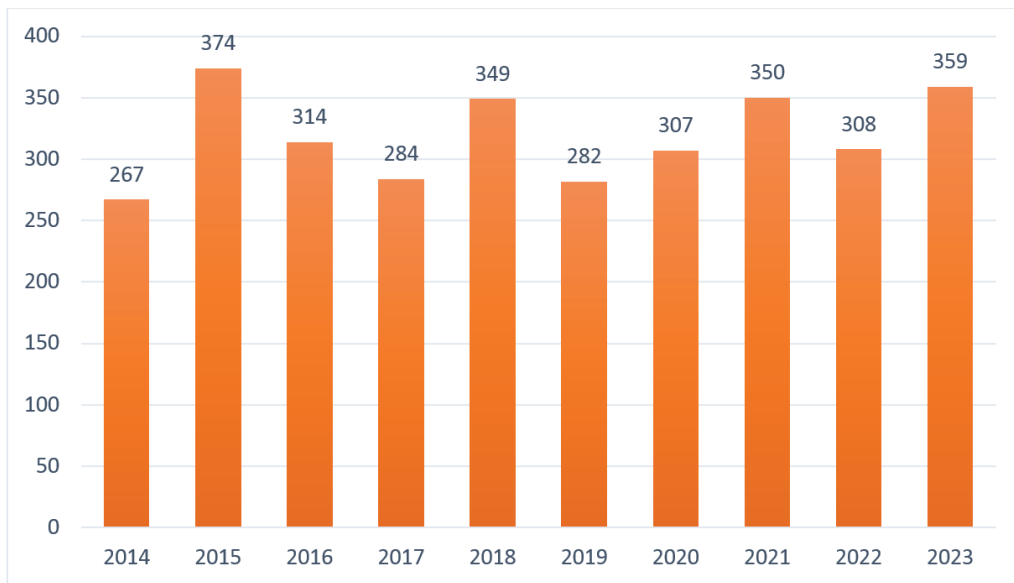
Grafikon 7. Mesečni trend incidenata u kojima je korišćeno vatreno oružje u Srbiji tokom 2023. godine

Izvor: AVMP

Ukoliko posmatramo trendove poslednjih godina (Grafikon 8), u Srbiji se u 2023. godini može uočiti porast događaja u koje je bilo uključeno vatreno oružje (356) u odnosu na 2022. (308). Ipak, posmatrano od 2014, trend je zapravo stabilniji i ne može se reći da je 2023. godine broj ovih događaja eskalirao u odnosu na prethodne (Grafikon 8).

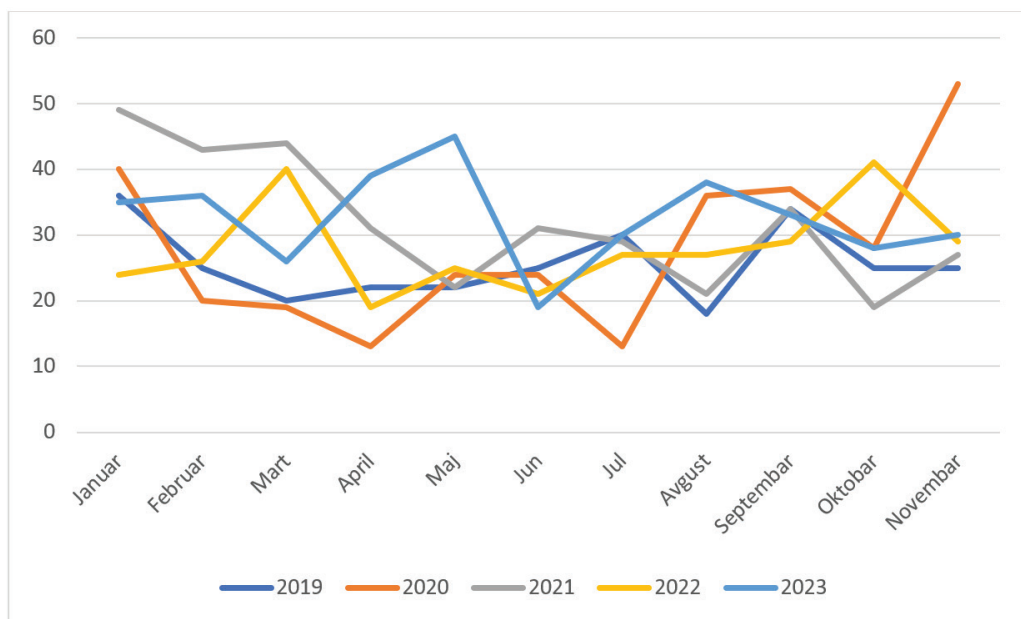
Grafikon 8. Godišnji trend incidenata u kojima se pojavljuje vatreno oružje u Srbiji, 2014-2023 (mesec decembar isključen)

Izvor: AVMP

Ukoliko trendove posmatramo po mesecima (Grafikon 9), primetno je da je tokom aprila i maja u 2023. godini zabeležen veći rast broja ovih događaja u odnosu na prethodne četiri, a da je pad do kojeg je došlo u junu gotovo identičan padu u 2022. i 2020. godini. Potom, rast trendova u julu i avgustu, kao i pad od septembra, slični su onome što se dešavalo prethodnih godina. To nam govori da je rast broja događaja u kojima je korišćeno vatreno oružje tokom aprila i maja 2023. godine zaista bio negativan trend, a ne deo „prirodnih“ procesa. Moguće je da je porast događaja nasilja usledio kao efekat „imitiranja“ ili „motivisanja“ višestrukim ubistvima⁹⁴, ali nema dokaza koji bi potvrdili ovakve tvrdnje. S druge strane, pad u junu je mogao da se očekuje nakon naglog porasta u maju i s obzirom na sličan pad prethodnih godina, a ne nužno kao posledica mera.

Grafikon 9. Mesečni trend incidenata u kojima se pojavljuje oružje u Srbiji, period 2019-2023 (mesec decembar isključen)

Izvor: AVMP

Uopšteno posmatrano, ne može se zaključiti da su mere uticale na smanjenje oružanog nasilja, iako je to bio njihov primarni cilj. Takođe, podaci MUP-a do kojih su došli istraživački novinari govore da je u periodu od jula do septembra, nakon akcije predaje oružja, usledilo povećanje broja krivičnih dela tokom kojih je korišćeno vatreno oružje (54) u odnosu na prethodnu godinu (39).⁹⁵ Sve nam ovo govori da nivoi nasilja nisu promenjeni merama koje su usvojene nakon višestrukih ubistava, i da su u najmanju ruku slični, ako ne i da rastu. Rezultati upućuju i na to da se primenom mera koje su većinom represivne i *ad hoc* prirode ne može očekivati smanjenje nasilja na duži rok, jer se njima ne utiče na uzroke nasilja. Suprotno tome, problemu je potrebno pristupiti na sistematski način i u različitim sferama. Ta vrsta rada bi mogla da se započne uvođenjem preventivnih programa u obrazovanje mladih (npr. pristup fokusiranog odvracanja⁹⁶), netolerisanjem nasilnih sadržaja u medijima i javnom govoru⁹⁷, i obezbeđivanjem nezavisnosti i samostalnosti ključnih institucija bezbednosti i pravosuđa radi njihovog efikasnijeg funkcionisanja⁹⁸. Obim ove studije obuhvata samo procenu mera koje su uvedene nakon 3. i 4. maja, zbog čega dalje neće biti reči o pomenutim programima i drugačijem strateškom pristupu.

Zaključci

Vlada Srbije je 4. i 5. maja, nakon višestrukih ubistava u OŠ „Vladislav Ribnikar“ u Beogradu i u selima Dubona, Malo Orašje i Šepšin u okolini Mladenovca i Smedereva, usvojila niz mera u cilju rešavanja problema sa vatrenim oružjem i unapređenja bezbednosti, pre svega u školama i među mladima.

Evaluacijom ovih mera šest meseci nakon njihovog donošenja, utvrđeno je da većina uopšte nije sprovedena, i to iz više razloga: za to su neophodne izmene zakona, do kojih nije došlo (pooštavanje sankcija, inkriminacija novih dela, snižavanje starosne granice za krivičnu odgovornost maloletnika), ili su mere neizvodljive ili nerealne (npr. zabrana pristupa Dark webu, što je utvrdila Radna grupa za bezbednost dece na internetu). Neke od mera su pri tome i neodržive, kao što je npr. prisustvo policije u školama, jer nema dovoljno policajaca a drugi poslovi se zapostavljaju. Takođe, kontrola svog registrovanog oružja u kratkom roku koji je za to određen - šest meseci - nije bila moguća, i policija još uvek nije završila sa obavljanjem ovih poslova. Po svemu ovome se može zaključiti da mere nisu doneli profesionalci ili eksperti u ovim oblastima, već da se radilo o odlukama koje su bile vođene političkim motivima – da se što pre reaguje na neki način i umiri javnost.

Javni poziv za predaju oružja je doneo jako dobre rezultate kada je reč o broju prikupljenog oružja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava. Međutim, postavlja se pitanje zbog čega prethodne akcije nisu bile ispraćene odgovarajućim medijskim kampanjama kako bi i one dale slične rezultate. Takođe, moguće je razmišljati o sprovođenju akcije koja bi trajala neprekidno, kao što je to učinjeno u Hrvatskoj. Još jedno pitanje je zašto se nije nastavilo sa edukacijom javnosti o posledicama prisustva oružja i njegovom savesnom čuvanju i raspolaganju, što je predviđeno strateškim dokumentima Srbije. Radi prevencije oružanog nasilja i događaja sličnih onima od 3. i 4. maja, važno je da se ovakve kampanje sprovedu što pre.

Policija u školama je mera koja može da se posmatra dvojako: kao dobra situaciona prevencija, jer može da spreči npr. sukob učenika u hodniku, s tim da ima i informacija da su se pojedini učitelji, učenici i roditelji uz policajce osećali sigurnije. Međutim, to nije uvek bio slučaj, i ne postoje dokazi da se prisustvom policije nešto zaista menja, odnosno da se nasilje smanjuje. S druge strane, normalno funkcionisanje policije opšte nadležnosti je onemogućeno, a vidljivost policije na javnom prostoru je potrebna radi prevencije uličnog kriminaliteta. Takođe, ograničavajući faktor kada je u pitanju efikasnost ove mere je to što se tokom leta nije radilo na pripremi policajaca za ovaj posao, i što se sve do početka nove školske godine nije znalo da li će se i policija vratiti u škole.

Što se tiče mera koje se tiču pooštavanja kaznene politike, one još uvek nisu sprovedene a njihovi efekti bi bili upitni. Prethodna istraživanja i iskustva drugih zemalja govore da retributivne mere kojima bi se pooštrila kaznena politika ne bi dovele do rezultata. U tom smislu, snižavanje starosne granice za krivičnopravnu odgovornost maloletnika

bi donelo više štete nego koristi, jer bi obuhvatilo decu koja vrše lakša dela, a ona su brojnija od dece koja vrše najteža krivična dela. Slično je i sa drugim kaznenim merama koje se odnose na pooštavanje sankcija. Prevencija se ne postiže deklarativnim povećanjem kazni, već povećanjem izvesnosti kažnjavanja, do čega se dolazi boljom istragom, kvalitetnijim dokazima i sudskim postupcima, kao i nezavisnošću policije i pravosuđa.

Nema dokaza da su mere kao odgovor na višestruka ubistva zaista smanjile nasilje, unapredile bezbednost ili rešile problem sa oružjem. Na osnovu dostupnih podataka, koji su veoma ograničeni, može se reći da su nivoi oružanog nasilja ostali isti nakon usvajanja ovih mera i da one u tom smislu ništa bitno nisu promenile. Ipak, zbog ograničene dostupnosti podataka tokom izrade ove studije, potrebno je sprovesti dalje analize koje bi se bavile uzrocima nasilja i evaluacijom mera za njihovo sprečavanje, a sve kako bi se ovom problemu pristupilo na sveobuhvatan način. Jedino će tako moći da se utvrde uzroci nasilja koje je rezultiralo višestrukim ubistvima 3. i 4. maja, a potom i da se osmisle i sprovedu mere koje će preventivno uticati na uzroke nasilja u društvu.

Rezultati ispitivanja javnog mnjenja potvrđuju većinu navedenih zaključaka. Mere koje se tiču oružja su vidljivije, te je zbog toga više građana zadovoljno njima (54%) nego merama vezanim za mlade i škole (47%). Poverenje građana u policiju, tužilaštvo i sudove je opalo u odnosu na prošlu godinu i postoji mogućnost da se to desilo zbog propusta u slučaju višestrukih ubistava. Međutim, direktnu vezu nije moguće utvrditi. Takođe, građani se sada osećaju manje bezbedno (kod kuće, u svom naselju, u Srbiji generalno) i doživljavaju ubistvo i nelegalno posedovanje oružja kao veću pretnju nego prošle godine. Ipak, potrebno je imati u vidu metodološke razlike između istraživanja iz 2022. i onog koje je sprovedeno 2023. godine.

Izvori i beleške

- 1 Wikipedia. „Вишеструко убиство у ООШ „Владислав Рибникар 2023“. Poslednja izmena 20. 09. 2023. https://sr.wikipedia.org/sr-ec/%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%BE_%D1%83%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D1%83_%D0%9E%D0%9E%D0%A8_%E2%80%9E%D0%92%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B%D0%B0%D0%B2_%D0%A0%D0%B8%D0%B1%D0%B%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%80%E2%80%9D.
- 2 Danas. „Više javno tužilaštvo: Učenik koji je ubio devet osoba nije krivično odgovoran“. Poslednja izmena 03. 05. 2023. <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/vise-javno-tuzilastvo-uce-nik-koji-je-ubio-devet-osoba-nije-krivicno-odgovoran/>.
- 3 Danas. „Gašić: Uhapšen i otac napadača, dečak vežbao gađanje u streljani“. Poslednja izmena 03. 05. 2023. <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/gasic-uhapsen-i-otac-napadaca-decak-vez-bao-gadjanje-u-streljani/>.
- 4 Krivični zakonik, „Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019. <https://www.paragraf.rs/propisi/krivicni-zakonik-2019.html>.
- 5 *Ibid.*
- 6 N1. „Vučićev predlog nakon napada – niža granica za krivičnu odgovornost maloletnika“. Poslednja izmena 03. 05. 2023. <https://n1info.rs/vesti/vucicev-predlog-nakon-napada-niza-granica-za-krivicnu-odgovornost-maloletnika/>.
- 7 Vlada Srbije. „Vlada usvojila niz zaključaka nakon masakra u OŠ Vladislav Ribnikar“. Beograd, 04. 05. 2023. <https://www.srbija.gov.rs/vest/702927/vlada-usvojila-niz-zakljucaka-nakon-masakra-u-os-vladislav-ribnikar.php>
- 8 Wikipedia. „Вишеструко убиство у околини Младеновца и Смедерева“. Poslednja izmena 12. 07. 2023. https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B8%D1%88%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%BE_%D1%83%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D1%83_%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D0%9C%D0%B%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%86%D0%B0_%D0%B8_%D0%A1%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B0_2023
- 9 U kriminološkom smislu, ubistva u okolini Mladenovca predstavljaju ubilački pohod, odnosno višestruko ubistvo na različitim lokacijama tokom jednog, kontinuiranog vremenskog perioda, vođeno afektivnim stanjem u kome se nalazi izvršilac. Radi lakšeg čitanja teksta, u ovom izveštaju se ne koristi ova terminologija.
- 10 Zakon o oružju i municiji. „Službeni glasnik RS“, br. 20/2015, 10/2019, 20/2020 i 14/2022. https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_oruzju_i_municiji.html.
- 11 Blic. „OD BRATA DO UJAKA I OCA: Evo ko je sve uhapšen od familije Uroša Blažića i zbog čega“. Poslednja izmena 11. 06. 2023. <https://www.blic.rs/vesti/hronika/evo-ko-je-sve-uhapsen-zbog-utvrdivanja-porekla-oruzja-kojim-je-uros-blazic-iz/qj94sw9>.
- 12 Vlada Srbije. „Vlada usvojila mere koje su predložene nakon zločina u Mladenovcu“. Beograd, 05. 05. 2023. <https://www.srbija.gov.rs/vest/703089/vlada-usvojila-mere-koje-su-predlozene-nakon-zlocina-u-mladenovcu.php>.
- 13 Danas. „Marinika Tepić: Osumnjičeni za pucnjavu kod Mladenovca kao maloletnik napao službeno lice, neko zataškao slučaj“. Poslednja izmena 16. 05. 2023. <https://www.danas.rs/vesti/politika/marinika-tepic-osumnjiceni-za-pucnjavu-kod-mladenovca-kao-maloletnik-napao-sluzbeno-lice-neko-zataskao-slucaj/>.
- 14 Zakon o javnom redu i miru. “Sl. glasnik RS”, br. 6/2016 i 24/2018. https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_javnom_redu_i_miru.html.

- 15 Euronews. „Spisak prijava protiv ubice iz Mladenovca: Udario policajca motorom, izazivao tuče, komšiju povredio traktorom“. Poslednja izmena 19. 05. 2023. <https://www.euronews.rs/srbija/aktuelno/87926/spisak-prijava-protiv-ubice-iz-mladenovca-udario-policajca-motorom-izazivao-tuce-komsiju-povredio-traktorom/vest>.
- 16 Insajder. „Tužilaštvo za Insajder: Izvršilac masovnog ubistva u Mladenovcu ranije napao policajca – postupak obustavljen po mišljenju Centra za socijalni rad (VIDEO)“. Poslednja izmena 23. 05. 2023. <https://insajder.net teme/tuzilastvo-za-insajder-u-b-ranije-napao-policajca-pos-tupak-obustavljen-po-misljenju-centra-za-socijalni-rad>.
- 17 Vlada RS. „Vlada usvojila niz zaključaka nakon masakra u OŠ “Vladislav Ribnikar”“. Beograd, 04. 05. 2023. <https://www.srbija.gov.rs/vest/702927/vlada-usvojila-niz-zakljucaka-nakon-masakra-u-os-vladislav-ribnikar.php>.
- 18 Republika Srbija. Krivični zakonik. „Službeni glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019. <https://www.paragraf.rs/propisi/krivicni-zakonik-2019.html>.
- 19 Vlada RS. „Vlada usvojila mere koje su predložene nakon zločina u Mladenovcu“. Beograd, 05. 05. 2023. <https://www.srbija.gov.rs/vest/703089/vlada-usvojila-mere-koje-su-predlozene-nakon-zlocina-u-mladenovcu.php>.
- 20 SEESAC. „Armed Violence Monitoring Platform“. Poslednja izmena 05. 12. 2023. <https://www.seesac.org/AVMP>.
- 21 SEESAC. „Home page“. Poslednja izmena 05. 12. 2023. <https://www.seesac.org/>.
- 22 Vlada RS. „Vlada usvojila niz zaključaka nakon masakra u OŠ Vladislav Ribnikar“. <https://www.srbija.gov.rs/vest/702927/vlada-usvojila-niz-zakljucaka-nakon-masakra-u-os-vladislav-ribnikar.php>.
- 23 Vlada RS. „Vlada usvojila mere koje su predložene nakon zločina u Mladenovcu“. <https://www.srbija.gov.rs/vest/703089/vlada-usvojila-mere-koje-su-predlozene-nakon-zlocina-u-mladenovcu.php>.
- 24 Radio Slobodna Evropa. „Policija obezbeđuje škole: Šta kaže struka, a šta građani“. Poslednja izmena 08. 05. 2023. <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-polici-ja-skole-obezbjedjenje-beograd/32402010.html>.
- 25 Aarhus BSS. „Lowering the minimum age of criminal responsibility has no deterrent effects“. Poslednja izmena 07. 11. 2017. <https://bss.au.dk/en/about-aarhus-bss/news/show/artikel/in-ter-cultural-evening-at-lbc>.
- 26 Piquero, A. R., Farrington, D. P., & Blumstein, A. „The Criminal Career Paradigm“. *Crime and Justice* (2002). <https://doi.org/10.1086/652234>.
- 27 Bruce Watt, Kevin Howells & Paul Delfabbro. „Juvenile Recidivism: Criminal Propensity, Social Control and Social Learning Theories“, *Psychiatry, Psychology and Law*, 11:1 (2004), 141-153, DOI: 10.1375/pplt.2004.11.1.141.
- 28 PrEUgovor. „Izveštaj koalicije prEUgovor o napretku Srbije u Klasteru 1 – novembar 2023“. Beograd, novembar 2023. <https://preugovor.org/Alarm-izvestaji/1862/Izvestaj-koalicije-prEUgov-or-o-napretku-Srbije-u.shtml>.
- 29 Euronews Srbija. „Testiranje na drogu u školama podelilo stručnu javnost: Nova mera sprečava nasilje ili ruši poverenje“. Poslednja izmena 15 05. 2023. <https://www.euronews.rs/srbija/drustvo/87395/testiranje-na-drogu-u-skolama-podelilo-strucnu-javnost-nova-mera-spreca-va-nasilje-ili-rusi-poverenje/vest>.
- 30 Vlada Srbije. „Konstituisan savet za sprečavanje vršnjačkog nasilja“. Beograd, 30. 05. 2023. <https://www.srbija.gov.rs/vest/708162/konstituisan-savet-za-spreccavanje-vrsnjackog-nasilja.php>.
- 31 Vlada Srbije. „Čuvam te – početna stranica“. <https://cuvamte.gov.rs/>.
- 32 Vlada RS. „Vlada usvojila niz zaključaka nakon masakra u OŠ Vladislav Ribnikar“. <https://www.srbija.gov.rs/vest/702927/vlada-usvojila-niz-zakljucaka-nakon-masakra-u-os-vladislav-ribnikar.php>.

- 33 RTS. „Može li se kontrolisati dark web - radna grupa traži i zatvorske kazne“. Poslednja izmena 31. 08. 2023. <https://www.rts.rs/vesti/drustvo/5265200/moze-li-se-kontrolisati-dark-veb--radna-grupa-trazi-i-zatvorske-kazne.html>.
- 34 Vlada Srbije. „Pametno i bezbedno – početna stranica“. <https://pametnoibezbedno.gov.rs/>.
- 35 Rauk, Leigh, Schmidt, Carissa J., Pelletier, Karissa, Heinze, Justin E., Cunningham, Rebecca M., Carter, Patrick M., Zimmerman, Marc A. „More is Not Always Better: Examining the Cumulative Effects of School Safety Policies on Perceptions of School Safety for Youth of Color“. *Journal of School Violence*, 22 (no. 3), objavljeno na Internetu 11. 05. 2023. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15388220.2023.2211768?role=tab&aria-labelledby=full-article&scroll=top&needAccess=true&journalCode=wjsv20>.
- 36 Fisher, Benjamin W. Mowen, Thomas J. Boman, John H. „School Security Measures and Longitudinal Trends in Adolescents' Experiences of Victimization“. *Journal of Youth and Adolescence*, 47, 1221-1237 (2018). <https://link.springer.com/article/10.1007/s10964-018-0818-5>.
- 37 N1. „Nikola Jovanović: Vršnjačko nasilje poprima razmere epidemije“. Poslednja izmena 10. 10. 2023. <https://n1info.rs/vesti/nikola-jovanovic-vrsnjacko-nasilje-poprima-razmere-epidemije/>.
- 38 Iz razgovora obavljenog 20. 09. 2023. godine sa policijskim službenikom opšte nadležnosti čiji identitet ostaje anoniman po zahtevu.
- 39 Iz razgovora obavljenog 26.07.2023. godine sa policijskim službenikom kriminalističke policije čiji identitet ostaje anoniman po zahtevu.
- 40 Agelast podcast. „Obrazovanje, o smernicama ministarstva nakon majskih tragedija, Agelast 195“. Poslednja izmena 01. 09. 2023. https://www.youtube.com/watch?v=VcKpA-3l0Ae0&ab_channel=Agelast.
- 41 N1. „Obećanje da će 1 200 novih policajaca biti u školama bez pokrića i nerealno“. Poslednja izmena 30. 07. 2023. <https://n1info.rs/vesti/obecanje-da-ce-1-200-novih-policajaca-biti-u-skolama-bez-pokrica-i-nerealno/>.
- 42 PrEUgovor. „Izveštaj koalicije prEUgovor o napretku Srbije u Klasteru 1 – novembar 2023“.
- 43 *Ibid.*
- 44 N1. „Obećanje da će 1 200 novih policajaca biti u školama bez pokrića i nerealno“.
- 45 Iz razgovora obavljenih 16. 08, 20. 09. i 26. 11. 2023. godine sa policijskim službenicima opšte nadležnosti čiji identitet ostaje anoniman po zahtevu.
- 46 Nova S. „Policija nema kapacitete da obezbeđuje škole, gde naći policajce koji će čuvati škole“. <https://nova.rs/emisije/policija-nema-kapacitete-da-obezbedjuje-skole-gde-naci-policajce-koji-ce-cuvati-skole/>; Radio Slobodna Evropa. „Policija obezbeđuje škole: Šta kaže struka, a šta građani“. <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-policija-skole-obezbedjenje-beograd/32402010.html>.
- 47 Radio Slobodna Evropa. „Policija obezbeđuje škole: Šta kaže struka, a šta građani“.
- 48 Ministarstvo prosvete. „Sastanak sa predstavnicima MUP-a povodom početka školske godine“. Beograd, 22. 08. 2023. <https://prosveta.gov.rs/vesti/sastanak-sa-predstavnicima-mup-a-povodom-pocetka-skolske-godine/>.
- 49 Ministarstvo prosvete. „Ministarstvo prosvete uputilo školama smernice za organizaciju i realizaciju obrazovno-vaspitnog rada u školskoj 2023-2024 godini“. Beograd, 18. 08. 2023. <https://prosveta.gov.rs/vesti/ministarstvo-prosvete-uputilo-skolama-smernice-za-organizaciju-i-realizaciju-obrazovno-vaspitnog-rada-u-skolskoj-2023-2024-godini/>.
- 50 United Nations Office on Drugs and Crime. „The Globalization of Crime. A Transnational Organized Crime Threat Assessment“. Vienna: UNODC, 2010. Sa: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf page 142.

- 51 Karp, Aaron. „Estimating global civilian-held firearms numbers”. Briefing paper June 2018, Small Arms Survey, Ženeva, jun 2018. <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-BP-Civilian-Firearms-Numbers.pdf>.
- 52 Al Jazeera Balkans. „Zapadni Balkan u vrhu svjetske liste po broju komada oružja na stotinu stanovnika”. Posljednja izmena 14. 04. 2023. <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2023/6/14/zapadni-balkan-u-vrhu-svjetske-liste-po-broju-komada-oruzja-na-stotinu-stanovnika>.
- 53 prEUgovor. „Mnogo oružja, previše reči, premalo koordinacije: odgovor institucija na višestruka ubistva u Beogradu i Mladenovcu”. Brza reakcija, Beograd, 2023. <https://www.preugovor.org/Brze-reakcije/1821/Mnogo-oruzja-previse-reci-premalo-koordinacije.shtml>.
- 54 Izjava za medije pomoćnika sekretara MUP-a Milana Andrića. Dostupno na: K1. „Danas 470.000 Srba ima oko 766.000 komada ORUŽJA - i ono je registrovano. A NEREGISTROVANO?” Posljednja izmena 07. 05. 2023. <https://www.k1info.rs/price/drustvo/19095/470000-srba-ima-766000-komada-oruzja/vest>.
- 55 Vlada Srbije. „Vlada usvojila niz zaključaka nakon masakra u OŠ Vladislav Ribnikar”.
- 56 Republika Srbija. Krivični zakonik.
- 57 Vlada Srbije. „Vlada usvojila niz zaključaka nakon masakra u OŠ Vladislav Ribnikar”; Vlada Srbije. „Vlada usvojila mere koje su predložene nakon zločina u Mladenovcu”.
- 58 Vlada Srbije. „Vlada usvojila mere koje su predložene nakon zločina u Mladenovcu”.
- 59 BBC news na srpskom. „Policija i Srbija: Povučeni Nacrt zakona o unutrašnjim poslovima, šta je sve sporno”. Posljednja izmena 22. 12. 2022. <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-64044804>.
- 60 European Commission. „Serbia 2023 report”. Brisel 08. 11. 2023. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_695_Serbia.pdf, str. 54.
- 61 Radio Slobodna Evropa. „Srbija ukinula moratorijum na lovačko i sportsko oružje”. Posljednja izmena 10. 11. 2023. <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-moratorijum-ukinula-oru%C5%BEje-lova%C4%8Dko-sportsko-/32679836.html>.
- 62 MUP. Predaja neregistrovanog oružja i municije. <http://mup.gov.rs/wps/portal/sr/gradjani/dokumenta/oruzje/predaja+neregistrovanog+oružja+i+municije>.
- 63 Južne vesti. „MUP poziva građane da predaju oružje koje je ostalo nakon smrti vlasnika”. <https://www.juznevesti.com/Servisne-informacije/MUP-poziva-gradjane-da-predaju-oruzje-koje-je-ostalo-nakon-smrti-vlasnika.sr.html>.
- 64 N1. „Policija dolazi na kućnu adresu, građani ne moraju da donose oružje u stanicu”. <https://n1info.rs/vesti/policija-dolazi-na-kucnu-adresu-gradjani-ne-moraju-da-donose-oruzje-u-stanicu/>.
- 65 MUP Republike Hrvatske. „Manje oružja, manje tragedije”. <https://policija.gov.hr/prevencija/preventivni-projekti/manje-oruzja-manje-tragedija/115>.
- 66 *Ibid.*
- 67 Danas. „Božo Prelević: Uredba o predaji nelegalnog oružja je protivustavna i nezakonita”. <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/bozo-prelevic-uredba-o-predaji-nelegalnog-oruzja-je-protivustavna-i-nezakonita/>; Twitter. “Vladica Ilić”. <https://twitter.com/VladicaSilic/status/1666562823957127168>.
- 68 Zakon o nabavi i posjedovanju oružja. NN 94/18, 42/20, 114/22. Na snazi od 01. 01. 2023. <https://www.zakon.hr/z/1161/Zakon-o-nabavi-i-posjedovanju-oru%C5%BEja-gra%C4%91ana>.
- 69 Nova S. „Saveti iz policije koji mogu spasiti život: evo kako možete čuvati oružje na bezbedan način”. <https://nova.rs/vesti/hronika/saveti-iz-policije-koji-mogu-spasiti-zivot-evo-ka-ko-mozete-cuvati-oruzje-na-bezbedan-nacin/>.
- 70 Instagram stranica „MUP Srbije”. https://www.instagram.com/p/Cuv8UKFIL-w/?img_index=1.

- 71 Strategija kontrole malog i lakog oružja u Republici Srbiji za period 2019-2024. „Službeni glasnik RS“ br. 44/2010. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/44/1/reg>.
- 72 Više o ovome u: prEUgovor. „Mnogo oružja, previše reči, premalo koordinacije: odgovor institucija na višestruka ubistva u Beogradu i Mladenovcu“. Brza reakcija, Beograd, 2023. <https://www.preugovor.org/Brze-reakcije/1821/Mnogo-oruzja-previsje-reci-premalo-koordinacije.shtml>.
- 73 Iz razgovora obavljenih 16. 08. 2023. godine sa policijskim službenicima opšte nadležnosti čiji identiteti ostaju anonimni po zahtevu.
- 74 Sindikat srpske policije (2023). Objava na društvenoj mreži Facebook. 15. 09. 2023. https://m.facebook.com/story.php?id=100064602523128&story_fbid=684425683720843.
- 75 Danas. „Prema nezvaničnim informacijama preminuo odbornik koji se zapalio u Topoli“. <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/prema-nezvanicnim-informacijama-preminuo-odbornik-koji-se-zapalio-u-topoli/>.
- 76 BBC new na srpskom. „Tragedija u Beogradu i Mladenovcu: ‘Sve oružje osim trofejnog će biti uništeno’, kažu iz MUP-a, dosad predato više od 100.000 komada naoružanja“. 30. 06. 2023. <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-65494330>.
- 77 N1. „Kraj akcije MUP-a: Koliko je prikupljeno oružja i minsko-eksplozivnih sredstava“. 02. 07. 2023. <https://n1info.rs/vesti/kraj-akcije-mup-a-koliko-je-prikupljeno-oruzja-i-minsko-eksplozivnih-sredstava/>.
- 78 Videti više na stranici: BIRN. <https://birn.rs/?s=oru%C5%BEje>.
- 79 MUP Republike Hrvatske. „VIDEO: Prvo zajedničko javno uništavanje oružja“ <https://mup.gov.hr/vijesti/video-prvo-zajednicko-javno-unistavanje-oruzja/83881>; „Završno zajedničko javno uništavanje oružja“ <https://varazdinska-policija.gov.hr/vijesti/završno-zajednicko-javno-unistavanje-oruzja-20971/20971>.
- 80 Portal 021. „Dva puta u 10 dana zloupotrebljen policijski pištolj“. 24. 08. 2023. <https://www.021.rs/story/Info/Srbija/350828/Dva-puta-u-10-dana-zloupotrebljen-policijski-pistolj-Stanam-to-govori.html>.
- 81 Iz razgovora obavljenih 26. 07. i 16. 08. 2023. godine sa policijskim službenicima opšte nadležnosti čiji identiteti ostaju anonimni po zahtevu.
- 82 Radio Slobodna Evropa. „MUP Srbije najavio kontrolu oružja kod svih koji ga poseduju“. <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-skola-mup-oruzje-kontrola/32394444.html>.
- 83 Iz razgovora obavljenih 26. 07. i 16. 08. 2023. godine sa policijskim službenicima opšte nadležnosti čiji identiteti ostaju anonimni po zahtevu.
- 84 *Ibid.*
- 85 *Ibid.*
- 86 Canadian Civil Liberties Association. „No, longer prison sentences do not reduce crime“. Poslednja izmena 16. 09. 2022. <https://ccla.org/criminal-justice/no-longer-prison-sentences-do-not-reduce-crime/>.
- 87 US Department of Justice, National Institute of Justice. „Five things about deterrence“. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/247350.pdf>.
- 88 Stanković, D. Percepcija javne bezbednosti i poverenje u bezbednosne i pravosudne institucije: Socioekonomski uticaji u Srbiji. Beogradski centar za bezbednosnu politiku. Beograd, jul 2023. <https://bezbednost.org/publikacija/percepcija-javne-bezbednosti-i-poverenje-u-bezbednosne-i-pravosudne-institucije-socioekonomski-uticaji-u-srbiji/>.
- 89 *Ibid.*
- 90 Vlada Srbije. „Čuvam te“. <https://cuvamte.gov.rs/>.

- 91 BBC news na srpskom. „Sukob na Kosovu: Posledice pucnjave u Banjskoj u 90 sekundi“. <https://www.bbc.com/serbian/lat/balkan-66936864>.
- 92 SEESAC. „AVMP“. <https://www.seesac.org/AVMP/>.
- 93 BBC news na srpskom. „Masovna ubistva u Srbiji: Šta je efekat kopiranja zločina“. Poslednja izmena 06. 05. 2023. <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-65499385>.
- 94 Helfgott, J. B.. „Criminal behavior and the copycat effect: Literature review and theoretical framework for empirical investigation“. *Aggression and Violent Behavior*, 22, 46-64 (2015). <https://doi.org/10.1016/j.avb.2015.02.002>.
- 95 N1. „Rezultati kampanje predaje oružja: Raste broj krivičnih dela sa vatrenim oružjem“. 21. 10. 2023. <https://n1info.rs/vesti/rezultati-kampanje-predaje-oruzja-raste-broj-krivicnih-dela-sa-vatrenim-oruzjem/>
- 96 Youth Endowment Fund. „Focused Deterrence“. <https://youthendowmentfund.org.uk/tool-kit/focused-deterrence/>.
- 97 Vreme. „S one strane slobode govora“. 22. 04. 2004. <https://www.vreme.com/mozaik/s-one-strane-slobode-govora/>.
- 98 Beogradski centar za bezbednosnu politiku. „Ka bezbednosnim institucijama i spoljnoj politici u službi građana. Preporuke“. Beograd, 23. 06. 2023. <https://bezbednost.org/cilj-je-postaviti-zakonske-i-instituiconalne-prepreke-za-zloupotrebu-pozicija/>.

BCBP

Beogradski centar za
bezbednosnu politiku